

SULTAN II. MAHMUD'UN VAKFİYELERİNDEKİ TEZYİNAT

Sadi BAYRAM

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkanlığı Arşivi'nde; 193 adet tezyinatlı san'at değeri yüksek, orijinal, ciltli, unic eser bulunmaktadır ki , bunlar ekseriyetle padişah, valide sultan, sadrîâzam, vezir, paşa veya sara mensup şahısların vakfiyeleridir.

Bunlardan altısı batılılaşma hareketinin öncüsü, Osmanlı İmparatorluğu'na yeni bir diriliş ruhu veren "Gâzi, Adlı" lâkabı ile de anılan 30'uncu Osmanlı Padişahı II. Mahmud'a ait bulunmaktadır.

II. Mahmud; 20.7.1785 (13 Ramazan 1199) tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası I. Abdülhâmid'dir. Annesi Nakşidil Sultandır. III. Selimden müsikî dersleri almıştır. Hattat, şâir ve bestekârdır. 28.7.1808 (4 Cemâziyelâhır 1223) tarihinde 23 yaşında Osmanlı tahtına çıkmış, 31 yıl saltanat sürerek, 1.7.1839 (18 Rebi'ülâhır 1255) da siroz ve verem hastalığından Çamlıca'da Esmâ Sultan Köşkü'nde vefat etmiştir.

III. Selim'in tahtan indirilmesiyle birlikte bir sene aynı odalarda göz hapsinde kalan II. Mahmud; III. Selim'in öldürülmesi, IV. Mustafa'nın tahttan indirilmesi üzerine Alemdar Mustafa Paşa tarafından tahta çıkarılmış, padişahlığı zamanında İmparatorlukta birçok karışıklıklar olmuş, önemli siyasî gelişmeler cereyan etmiştir. Mora İhtilâli (1822), Yeniçeriliğin kaldırılması (1826), Navarin bozgunu (1827), Ruslar'ın Edirne'yi almaları ve Edirne Muahedesi neticede Yunanlılar'a istiklâllerinin verilmesi (1829), Cezayir'in Fransızlar tarafın-

dan işgali, Sırbistan'a muhtâriyet verilmesi (1830), Mehmed Ali Paşa'nın Suriye'yi istemesi (1832), M.Ali Paşa'nın Torosları geçerek Kütahya önlerine gelmesi ve .lünkâr İskeleyi Andlaşması (1833), Ni zîp bozgunu (1839) gibi zor ve hareketli bir devirde padişahlık yapmış, bütün bunlara rağmen III. Selim'in başlattığı islâhat hareketlerini daha köklü hale getirmiştir.

Bu zor dönemlerde vakıf tesis etmeyi de ihmal etmeyen II. Mahmud, zaman zaman, yaptığı vakıflara ilâvelerde (zeyl) bulunmuştur. Biz bu yazımızda II. Mahmud'un islâhat hareketleri veya vakfiye muhtevası üzerinde durmayacağız. Vakfiyelerindeki süsleme unsurları üzerinde durmak istiyoruz.

II. Mahmud'un vakfiyelerinde klâsik Türk süslemesinin yavaş yavaş terk edilip, resme kayması ve süslemelerde çiçek buketlerinin ortaya çıkması, Batılılaşma Döneminde Türk Süsleme san'atının seyrini bize göstermektedir.

Bu yazımızda Sultan II. Mahmud'un altı cilt halindeki vakfiyelerini Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki sıra numaralarına göre değil de, tarihlerine göre sıralayarak incelemeye çalışacağız:

1. 191 Kasa Numaralı, 12 Safer 1229/4 Şubat 1814 tarihli Hüdâye (Hidâyet) Câmii vakfiyesi,
2. 190 Kasa Numaralı, 15 Zilkâ'de 1230/19 Ekim 1815 tarihli Nusretiye Câmii'ne zeyl vakfiye,
3. 192 Kasa Numaralı 2 Cemâziyelâhır 1231/30 Nisan 1816 tarihli zeyl,

4. 189 Kasa Numaralı 21 Rebiulevvel 1239/25 Kasım 1823 tarihli, içerisinde 10 adet zeyl bulunan vakfiye,

5. 167 Kasa Numaralı, içinde üç adet 13 Şevval 1234/7 Ağustos 1819, Gurre-i Şaban 1241/Mart 1826, 16 Zilkâ'de 1241/23 Haziran 1826 ve 25 Şaban 1241/23 Mart 1827 tarihli vakfiyeler

6. 30 Kasa Numaralı 6 Recep 1248/30 Kasım 1832 tarihli tek vakfiye.

Bu vakfiyelerden 12 adedinin sureti 643 numaralı defterin 1-75. sayfaları arasında yer almaktadır. Üç vakfiyesi ise arap harflerinden lâtin harflerine çevirilerek 2136 numaralı defterin 100-103 sayfaları arasında bulunmaktadır.

Mühür, sikke, bina kitâbelerinde görülen "Adlî" mahlasına resmî evraklarda rastlayamadığımız II. Mahmud'un vakfiyelerini yukarıdaki sıraya göre inceleyelim:

1. K. 191 numaralı 12 Safer 1229/4 Şubat 1814 tarihli Hüdâye Camii Vakfiyesi:

284x178^{mm} ebadında cildin dışı bordo (şarâbî), ortası kahverengi meşin kaplı, mikleplidir. Cildinin yüzü klasik Türk tezhib san'atından farklıdır. 8 ince altun cetvel yüzeyi çevreler. Kalın altun cetvellerin üzeri (S) soğuk baskı zincireklidir. Bunların ortasında kalan dikdörtgen alan, yıldız akuntus (kenger) yapraklarıyla, sade, fakat zarif bir şekilde tezyîn edilmiştir. Cildin ön ve arka yüzü ile miklep aynı tarzda süslenmiştir.

Cildin, korunması için yapılan, bir tarafı açık, dikdörtgen pirizma şeklindeki kılıf ise kahverengi deriden yapılmıştır. İç içe kalın iki çetvelin çevrelediği ön ve arka yüzde, orta alan zemini bordo renkte olup küçük köknar yaprağı motiflerinin birbirleriyle keşişmesiyle teşekkül eden karelere ayrılmıştır. Burada sadece altun yıldız kullanılmıştır.

Aynı kılıf K. 192 numaralı vakfiyede de vardır. Yalnız orta zemin nefsi yeşil renklidir. Nefti alanı 6 ince, 4 kalan cetvel çerçeveler. Dış kısmı ise, yine bordo renklidir.

Cildin, bugünkü tabirle yan kağıdı dediğimiz iç yüzeyi bordo renkli keçi derisinden yapılmıştır. Üzerinde, iç-içe geçmiş, köşeleri içbükey, dikdörtgen iki cetvelle sınırlanmış olan alan içinde altun yıldızdan yapılmış, sade, nebati motif bulunmaktadır.

Osmanlı Türkçesiyle yazılan eser; 24 varak, 48 sayfadır. Son yaprağı boştur. 198 x 106^{mm}. eb'âdında bulunan yazı yüzeyi çift kontür, varak altun, kontür, sürme altun, kontür, varak altun, ve kontürle çerçevelenmiştir. Bazı sayfalarda sürme altun yerine mavi, eflâton, açık yeşil, beyaz, sarı, kiremidî koyu eflâton, yeşil gibi renkler kullanılmıştır.

Her sayfada, satır adedi 13 olup, kağıdı samâni âharlıdır. Yazı çeşidi, harekeli nesih olup, durak yerlerinde bulunan noktalar, karşılıklı her sayfada aynı motifler kullanılmış olup, kullanılan motifler, büyüklü-küçüklü aynı desenin varyasyonlarıdır. Dolayısıyla bu eserde, 22 çeşit ayrı nokta kullanılmıştır.

Zahriye ve ketebe sayfası dediğimiz, başlangıç ve bitim sayfalarında rokoko devri, gül, karanfil, lâle, kasımpatı veya krizantem ve benzeri çiçekler, mustakil veya buket olarak kullanılmıştır. Bunlar nefis ve detaylı işlenmiş, renkler solmamıştır.

1^a varacağının ortasında bulunan 9 satırlık tasdik meşruhatında, o tarihte Osmanlı Devleti'nin Haremeyn Vakıfları'nın kanunî işlerini yürütmekle görevli İsmail oğlu Abdurrahim'in, bu Padişah Vakfiyesi'nin sıhhat (doğruluk) ve lüzumuna hükmederek onayladığı belirtilmekte, Padişahların saltanatlarının gölgelerinin kıyâmete kadar müslümanlar üzerinde adalet, iyilik ve nimetlerle devam etmesi için dua edilmektedir. Altındaki mühürde, bir kelimelelik yer çıkmadığından okunamamaktadır. Mühür şöyledir:

... talebkâr-ı sırât-ı müstakim,
Hâdim-i Al-i Nebî Abdurrahim.

Tasdik yazısının etrafı bir madolyon şeklinde, kırmızı açık yeşil ve yıldızdan müteşekkil rumîlerle tezyîn edilmiştir.

1^b sayfasında metin başlamaktadır. Klâsik üslupta olduğu gibi, sayfa ortadan ikiye ayrılmış olup, üst kısım tezyîn edilmiştir. Tezyînat tamamen Batı karakterini taşımaktadır. Yazı alanını çerçevelleyen varak altun cetvel sağda ve solda birer sütun vazifesi görmekte ve yazı alanının başlangıç hizasında (sayfanın orta kısmında) bu sütunlar Korinth düzeninde bir başlıkla sona ermektedir. Korinth başlığının abakus kısmının üzerinde Batı Medeniyeti'nde görülmeyen kuş köşkleri giriş kapısının üçer adet olarak gösterilmesi, Batı ile Doğu Medeniyeti'nin kültürümüzde sentezidir. Aynı uslubu İstanbul Nusretiye Camii kubbesi payandalarında da görebiliriz.

Tezyînat bir çelenk şeklinde olup 125x114^{mm} lik bir alanı kaplar. Çelengi saran sık gırlan şeklinde kenger yaprakları gri-beyaz renklerden meydana gelmektedir. Araları eflâton yıldız zemin olup, eflâton zeminlerin üzeri daha koyu eflâton renkle noktalanmış, gölge ve kontrastla akantus yaprakları kontürlenmiştir.

Sağda ve solda olmak üzere pembe gül, sarı karanfil; Korinth başlığından yazılara doğru üç pembe lâle aşağıya sarmaktadır.

Tezyînatın üst orta kısmının alt ve üstünde (çelengin üst ve altında) gül, karanfil ve krizantem çiçekleri bir buket halindedir. Bir tâcı andırmaktadır. Tâcın sağında ve solunda nar çiçekleri, daha yanlarda ise çerçeve şeklindeki sütunun uzantısının sonunda Batı üsluplu üç kemerin taşıdığı abakusun üzerinde birer vazo içinde gül, karanfil ve papatyalardan meydana gelen buket bulunmaktadır.

Çelengin orta içinde, üç satır halindeki Eski Türkçe yazıda (başlık), uygulanmakta olan bu vakfiye mahalline kayıt edilerek sürekli bir şekilde şartlarına uyulup mucibince amel edilmesi, tersine davranıştan şiddetle kaçınılması istenmektedir.

Çelenk şeklinde tarif edebileceğimiz tezyinatın alt sağ ve sol kısımlarında sarı zemin içinde gül kasımpatı, karanfil bulunmaktadır.

Renkler tezyînatın tamamında çok canlı olup, gölgeler renklerin ton farkıyla belirlenmiştir.

Üstteki tezyînatın altından metin başlamaktadır. Metnin devam ettiği 22 varakta Hüdâye Camii'ne yapılan akarlar ve vakfiye şartları yer almaktadır. Bu sayfalarda kullanılan noktalar "Tezhip San'atımızda Noktalar" gibi üzerinde ayrı bir çalışma konusu gerektirdiğinden şimdilik üzerinde durmadık... Hüdâye Camii, İstanbul'da Eminönü'nde Yeni Camii'nin solunda, etrafı işyerleri ile çevrili şirin bir camidir. II. Mahmud'un babası I. Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır.

Vakfiyenin sonu olan 23^a yaprağında ise, "suhudül" yani şahitlerin adları bulunmaktadır.

Sayfanın alt kısmında ise, mavinin tonlarından meydana gelen akantus yapraklarından müteşekkil çelenk tarzında bir madalyon bulunmaktadır. Üst kısmı yanyana iki üçgen veya ters (M) diyebileceğimiz sert bir hatla kesilmektedir.

Sarı, açık kahverengiden meydana gelen zincirek, motifin üç tarafını çerçeveler. Çelenk diyebileceğimiz madalyonun alt sağ ve solunda bulunan kar beyazı boşlukta, sağda sarı, solda pembe sümbül vardır.

Ortada bulunan armudî beyaz zeminde, bir buket bulunmaktadır. Pembe gül ve sarı katmerli kasımpatı önce göze çarpar. Kenarlarda, sarı karşısında pembe gül, pembe karşısında sarı, kasımpatı görülür.

Genel olarak batı ile doğunun karışımı olan, klâsik Türk tezhib san'atından ayrılan bu eser, bir rengin tonlarının çeşitli şekilde kullanılması, çiçek buketi yönünden devrini yansıtan, Türk potasında erimiş rokoko üslubunda orijinal bir eserdir. I. Mahmut, I. Abdülhamit ve diğer XIX. yüzyıl vakfiyelerinde moda olan bir üsluptur.

Ancak; II. Mahmud'un dört ciltten meydana gelen, 1815, 1816 ve 1823 tarihli ilave vakfiyelerinde de cilt bakımından eskiye dönüş vardır. Klâ-

sik Türk cilt san'atına bir sene sonra dönüş olması oldukça ilgi çekicidir.

Diğer zeyl üç vakfiyede, cilt san'atına dönüş olmasına rağmen, tezhib san'atında yenilikte devamlılık ve kararlılık Barok ve Rokoko üslubunun Osmanlı Sarayı'nda tutunduğunu göstermektedir.

2. 190 numaralı 15 Zilkâ'de 1230/19 Ekim 1815 tarihli Nusretiye Camii'ne Zeyl Vakfiye:

Eserin cildi, 188x288^{mm} ebadında kırmızı, ortası ve bir bordürü yeşil meşinden yapılmış olup, rumilerden meydana gelen şemsesi bulunmaktadır. Klâsik Türk cilt san'atını yansıtır. Cildin kapak içleri de bordo deriden olup, sürme altunla yapılan şematik köknar yapraklarının keşişmesiyle meydana gelen kare tezyînatlıdır. Enine 7, boyuna 15 kare meydana gelmiş olup, köşelerde birer, ortada da bir nokta bulunmaktadır.

II. Mahmud'un diğer üç eseri, 192, 189 ve 167 numaralı eserlerin ciltleri de tamamen bu eser gibi klasik üslupta tezyînat edilmiştir.

Eserin kılıfı, 191 numaralı eserin kılıfı gibi olup, yalnız, orta alan, kahverengi olmayıp, yeşil renklidir ve üzeri, köknar yapraklarının keşişmesinden meydana gelen karelerle tezyînat edilmiştir. Karelerin ortasında birer nokta bulunmaktadır.

Eser 20 varak, 40 sayfa olup, ilk sayfası ile sondan üç sayfa boştur. 37 sayfası metindir. Harekeli nesih yazı ile âharlı kağıda yazılan eserin her sayfasında 13 satır bulunmakta olup, yazı alanı 203x106^{mm} dir.

1^a yaprağında tasdik şerhi yoktur. 1^b-2^a yaprakları ile 19^a varığı tezyînatlıdır.

1^b ve 2^a yapraklarındaki tezyînat karşılıklıdır; birbirinin aynıdır. Tamamı bir bütünlük arz eder. Akantus yapraklarından meydana gelen ana şema, bize, çiçeklerle bezenmiş kanatlı iki pencereyi hatırlatır.

1^b sayfası, ana plân içinde, ikiye ayrılmıştır. Üstte, ovalimsi madalyon, altta kareye yakın dikdörtgen, kenarları, akantus yaprakları ve çiçeklerle bezenmiştir. Desen, renk farkıyla 192-189 numaralı eserle aynıdır. Üstteki madalyonda "Yürür-lükte olan bu vakfiye, mahalline kaydolunmuş olup, sürekli bir şekilde, şartlarına uyulup, gereğince davranılarak, hilâfından uzak oluna" anlamında bir şerh vardır. Altta ise, vakfiye başlar.

2^a sayfasında ise, 1^b sayfasındaki kompozisyon aynen tekrarlanmıştır. Renkler de aynıdır. 2^a sayfası, 1^b sayfasının simetridir, denilebilir.

Gül ve diğer çiçekler serbest çalışılmıştır. Akantus yaprakları ise, belli kalıba uygun olarak çalışılmıştır. Bu sistem, 192 ve 189 numaralı vakfiyelerde de, detay ve güllerin renk farkıyla hemen hemen aynıdır. Yalnız, 192 numaralı eserde, üstteki madalyonun alt ve üst orta merkezlerinde, halka veya kelebeğimsi motif yerine, ters kalp motifi kullanılmış ve içi tezyîn edilmiştir.

Her üçünde de süsleme, iki kapı—pencere veya dört sütun üzerine oturmuştur. Sayfaların sağ ve sol dikey süslemelerinin alt başlangıcında, sütunların oturduğu kâideler, her üçünde de birbirinin aynıdır. Sütunları saran akantus, grinin tonları ve beyazla, bazı geçişler, sarı—turuncuya kaçan kahverengi ve tonlarıyla belirlenmiştir. Aralardaki boşluklar, koyu eflâton, 192 numaralı eserde lâci-verte kaçan mavi ile doldurulmuş veya taranmıştır. Daha ziyade kenarlar doldurulmuş, orta kısımlar çok sık taranmış, gölge ve kontrast temin edilmiştir.

190 numaralı vakfiyenin, son sayfasının alt kısmı, büyük (M) şeklinde tezyîn edilmiştir. Tezyînatında, yine gül, akantus yaprakları kullanılmıştır. Akantus yapraklarının hâkim rengi, mavi—beyazın tonlarıdır. (M) motifinin kenarları, gri, kirli sarı zeminli olup, gölgelidir. Üzerinde çok küçük karanfil ve dalları bulunmaktadır. Şarâbî kırmızı ve neftî yeşil (S) çizgileriyle bölünmüş olup, bir nevi zincirek teşkil etmiştir. Ortada kelebeğimsi motif yine kullanılmıştır. Mavi—pembe ve gri renkler ön plândadır. Yaprakların yeşili ise, çok canlıdır.

Bu vakfiyenin tetkikinden, II. Mahmud'un Haremeyn Müfettişi Seyyid Mehmed Zeki Efendi'nin imza ve tasdikini hâvi 29 Rebi'ulâhır 1224 tarihli, ciltli bir vakfiyesi olduğu (Kasa 189 numaralı eser), Tophane Arabacılar Kışlağı içindeki arsada taş bir Camii yaptırdığı, (Tophane'de Nusretiye Camii), Bahçekapusu dışında Hüdâye Camii; Üsküdar'da Şemsi Paşa yanında Sahil Sarayı Kasrında kâin Adliyye Camii yaptırdığı ve diğer vakıflarına yeni gelirler ilâve ettiği, vakfiyenin saray hattatları tarafından yazılıp, 1237 tarihinde Hazine Defteri'ne kaydedildiği, anlaşılmaktadır.

3. Kasa, 192 numaralı vakfiye:

2 Cemaziyelâhir 1231/30 Nisan 1816 tarihli olup, II. Mahmud'un umûmî vakıflarına zeyl, yani ilâvedir.

Eserin eb'âdı, 188x290^{mm} olup, kenarları bordo, ortası neftî yeşil renkli meşin olup, rûmîlerden meydana gelmiş şemselidir. Klâsik Türk cilt sanatını yansıtır. Cild, 190 numaralı eserin aynıdır.

16 varaktan ibaret olan vakfiyenin sondan beş sayfası boştur.

1^a sayfasında, vakfiyenin doğruluğu ve lüzumunun tasdiki vardır. Mıstarlanmıştır. Ancak, diğerlerindeki gibi tezyîn edilmemiştir.

1^b ve 2^a yaprağı, 190 numaralı eserde gördüğümüz gibi, detay farkları haricinde aynen tezyîn edilmiştir.

14^a yaprağında şahitlerden sonra vakfiye son bulur. Sarı küçük papatya, açık mavi menekşe ve küçük yıldız yapraklar üzerinde şarâbî kırmızı renkli çizgilerle, sade şekilde, yazı aralarında olmak üzere, üç sıra çiçek şeridi ile süslenmiştir. Frapan olmayıp, çok sade ve zariftir.

4. Kasa, 189 numaralı II. Mahmud'un Zeyl Vakfiyeleri.

Bu eser, 10 mustakil ilâve vakfiyeden meydana gelmiş olup, bunlar ciltlenerek, tek eser haline getirilmiş bulunmaktadır.

73 varaktan ibaret eserin, son iki yaprağı boştur. 71^b yaprağında, eser sona erer. Kağıdı, âharlı yerli kağıt olup, açık kahverengine çalan krem renklidir.

290x190^{mm} ebadındaki eserin cildi, 190 numaralı eser gibidir. Kenarları bordo, ortası yeşil meşin olup, rûmîli şemselidir. Kapak içleri de 192 numaralı eser gibidir.

1. yaprak boştur.

2^a varacağının ortasında, vakfiyenin tasdiki bulunmakta, etrafında sade bir şekilde altun yıldız, beyaz ve şarâbî kırmızı renklerin kullanıldığı madalyon bulunmaktadır. Kontürler oldukça incedir.

2^b ve 3^a yapraklarında, 190 ve 192 numaralı eserlerde gördüğümüz süsleme şekli göze çarpar.

23^b yaprağında, iki sıra, zemini altun yıldız, siyah tahril ve kırmızı gölgelerden meydana gelen zincireklerle, iki sıra, sarı ve beyaz renklerden oluşan ve üzerinde kırmızı beneklerin bulunduğu bordür; 29 Rebi'ulâhır 1224 tarihli Nusretiye Camii Vakfiyesi ile sona erer. 1237 tarihinde Hazine Defteri'ne adı geçen vakfiyenin kaydedildiğine dair siyakat yazısı ile şerh vardır.

Burada bir yaprağın, eski tarihlerde koparıldığı anlaşıyor. Zira, 44 ve 45 sayfa numaraları kur-

şun kalemle verilmiştir. Numaralarda bir atlama bulunmamaktadır. Koparılan yaprağın, kesilme yeri açık olarak görülmekte ve üst kısmının jiletle kesildiği, alt kısmının koparıldığı sarahatle belli olmaktadır. Koparılan yaprağın iki yüzünde ne olduğunu bilemiyoruz. Ancak, metin bakımından bir noksanlık yoktur.

24^a yaprağında (45. sayfa), sade olmasına karşılık, oldukça güzel, akantus yapraklarından teşekkül eden, yeşil, kırmızı, altun ve siyah tahrillerden meydana gelen bir buket bulunmaktadır. Buketin ortasındaki boşlukta, güzel istif edilmiş, "Emir ihtiva ettiği gibidir. Haremeyn Muhteremeyn Vakıf İşleri Müfettişi, Allah'ın himmetine muhtaç, Abdülkâdir—Allah O'nu affetsin. "tasdik yazısı ile "Yârabbi iki cihanda affeyle—Abdülkâdir "mühürü bulunmaktadır.

24^b—25^a yapraklarında (46—47. sayfalar) Nusretiyye Camii'nin 25 Şaban 1242/13 Şubat 1827 tarihli vakfiyesi bulunmaktadır. Burada, eski vakıflarına ilâveler yaparak, Nusretiyye Camii'nin ulemâsına, müezzine ve hademe-i hayrâtına verilecek ücretleri belirtmektedir. Bu yapraklar, karşılıklı gelecek şekilde 2^b—3^a yapraklarındaki tezhib ana şemasına benzer şekilde tezyîn edilmiştir. Burada 4 sütun açıkça bellidir. Varak altunla kaplı olup, parlatılmıştır. Akantus yaprakları, gri ve beyazın tonlarından meydana gelmektedir. Bunların arası, bordo tarama veya püskürtmedir. Kenarlar koyu, orta kısımlar açık veya noktalıdır. Sade bir görünüşü vardır.

Üst kısımdaki madalyonun zemini varak altun olup, parlatılmıştır. Koyu pembe iki gül ve çiçek buketine, kelebeğimsi motif, vazo vazifesi görmektedir. En üst kısımda sağda—solda ve ortada olmak üzere üç pembe gül, yapraklarıyla birlikte, tabîî bir şekilde resmedilmiştir.

25^a yaprağı da aynı şekilde süslenmiştir. Ancak burada alınlık diyebileceğimiz alan, karşı sayfaya göre daha sadedir. Tepede, üç gülden meydana gelen bir demet bulunmaktadır. Bu sayfalar-daki hâkim renk, bordo, varak altun, beyaz, ve grinin tonlarıdır.

33^b (64. sayfa) yaprağında Vakfiye sona erer. Sayfanın orta kısmında, şahitler bölümü, bordo, pembe, mavi, yıldızdan meydana gelen yapraklarla tezyîn edilmiştir.

34^a sayfası boştur. Dikdörtgen şeklindeki yazı alanı, diğer sayfalarda gördüğümüz şekilde, altunla çerçevesizdir.

34^b—35^a sayfası, karşılıklı olarak, eflâtun ve beyaz renklerden meydana gelen rokoko devri akantus yapraklarıyla çerçevesiz olup, alınlığın iki yanında pembe gül bulunmaktadır. Burada sütün ayağı yoktur. Metin araları, altun varakla doldurulmuş, parlatılmıştır. Diğer vakfiyelerde bunu göremiyoruz. Satır adedi, değiştirilmemiştir.

Bu Vakfiye, camiin yanında, bitmek üzere bulunan hademe-i hayrâtın lojmanları konusundadır. 21 Şevval 1239/9 Mayıs 1824 tarihlidir. 38^a (73. sayfa) yaprağında sona erer. Sayfanın alt kısmı, ters mihrap nişi gibi şekillendirilmiş olup, altun zemin üzerine mavi yaprak ve dallardan meydana gelen şekillerle tezyîn edilmiştir. En alt kısmın ortasında, yani ters mihrap mukarna sının kilit taşı yerinde mühür bulunmaktadır.

38^b—39^a (74—75) varakları karşılıklı olarak, varak altun sütunları saran, mavi ve tonları ile, beyaz renkten meydana gelen akantus yapraklarıyla süslenmiştir. 38^b varağında, sütunlar silme olarak sayfadan taşarlar. Bize, klâsik san'atın ana şemasını hatırlatır. Zeminler, her iki sayfada da altunla doldurulmuştur. Üzerlerinde, yapraklar arasında, bordo çiçek ve dal motifleriyle simetrik ve belli aralıklı olarak süslenmiştir. Alınlıkta, tasdik yazısı ve mühür bulunmaktadır.

Bu sayfa, yine II. Mahmud'un Hazinedarı, Tayyibe Usta'nın Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Kasa 125 numarada mahfuz, 9 Zilhicce 1252/26 Şubat 1837 tarihli vakfiyesinin zahriye sayfasına oldukça benzemektedir.

43^b (84. sayfa) varağında sona eren vakfiye, 23 Cemaziyelâhır 1241/11 Ocak 1826 tarihli olup, vakıf gayrimenkul değiştirilmesi ile ilgilidir. Sayfanın hemen hemen yarısı, varak altunla kaplanmış, aralarına, gayrimuayyen biçimdeki bulut motifli boşluklara şahitlerin adı yazılmıştır. Altun zeminin üzeri, mavi rûmî ve hatâillerle tezyîn edilmiştir.

44^a (85. sayfa) üst kısmında 45x95^{mm} eb'adında dikdörtgen kısmın zemini altun kaplı olup, üzerinde gri ve tonları ile beyazlardan meydana gelen büyükçe akantus yapraklarıyla süslenmiştir. 21 Rebî'ulâhır 1235/9 Ocak 1820 tarihlidir.

50^b (98) varağının orta kısmında, sayfayı ortadan ikiye ayıran 24x95^{mm} parlatılmış varak altun kaplama saha üzerinde, mavi—beyaz renklerden meydana gelen akantus yapraklarıyla süs-

lenmiştir. 29 Cemaziyelûlâ 1232/17 Mart 1817 tarihli bu vakfiye Ahurkapıdaki Akbıyık Camii'ne yapılan yardımın devamı ile, Silâhdarlara mahsus yerdeki 506 zir'a arsa ile ilgilidir.

54^b (106. sayfa) varağının sonuna yakın bir yerden başlayan vakfiye, 15 Rebülâhır 1235 tarihlidir. Padişahın gayrimenkul satın alıp, vakıflarına katmasıyla ilgilidir. 27x95^{mm} lik alan altunla kaplı olup, 44^a varağında gördüğümüz şekilde akantuslarla süslenmiştir. 57^b varağının altına yakın bir yerde sona erer.

57^b sayfasının sonuna doğru 30x95^{mm} lik alan altunla kaplanmış ve üzeri mavi-beyaz akantuslarla süslenmiştir. Balıkesir kasabası Hisar İçi mahallesinden gayrimenkul satın alınması ile ilgili Hüccet-i Şer'iyedir. 17 Recep 1235/5 Nisan 1820 tarihlidir. 61^b '120. sayfada 'sona erer.

62^a sayfasının başındaki 27x95^{mm} lik alan yine altunla kaplanmış olup, üzeri eflâtun-beyaz akantuslarla süslüdür. Galata dışında Tam Tam mahallesinde emlak alınması ile ilgili olup, 5 Zilkâ'de 1238/24 Haziran 1223 tarihlidir.

68^b (132. sayfa) varağının alt kısmına yakın 30x95^{mm} lik dikdörtgen alan parlatılmış altunla kaplanmıştır. Üzerinde eflâtun-beyaz akantus yaprakları vardır. Verâset yolu ile intikal eden emlakın, vakıflarına ilâve edilmesi ile ilgilidir. 25 Zilkâ'de 1238/13 Temmuz 1823 tarihlidir.

71^b (138. sayfa) varakda şahitlerle son bulur eser. Son iki varak boş olup mıstarlanmamıştır. 71^b sayfasından sonra bir sayfa, 23^b-24^a varaklarının arasında olduğu gibi, bir yaprak jilette koparılmıştır. Oldukça çok sayfası devrin üslûbuyla tezyîn edilen eserin, sonunun da süslenmiş olması gerekmektedir.

5. Kasa 167 numaralı eserde II. Mahmud'un yine vakıfları ve 2 yalılı, bir ev satın alınması ile ilgili hüccetler bulunmaktadır.

Vakfiye'nin girdiği kılıf (muhafaza) vişne rengi meşinden yapılmış olup, 320x190x19 mm. ebadlarında dikdörtgen prizması şeklinde olup, kenarları çift ince, kalın zincirek ve çift ince yıldız çizgilidir. Köşelerde beşer adet kakma altun nokta olup, uçlarında noktaya doğru, küçük beş adet ok bulunmaktadır. Geniş orta alan boştur. Dikdörtgen prizmasının 190x19 mm. lik kısmında, Vakfiye cildinin girip çıkmasını sağlayan miklep şeklinde kapağı bulunmaktadır.

Eserin cildi, 295 x 184 mm. ebadında olup, tezyînatı batı tesirinde hazırlanmıştır. Şemsesi yoktur. Cildin dış zemini kahverengidir. Üzerinde altun

hâl çizgiler ile iki zincirek motifi vardır. Zincireğin üzerinde, II. Mahmud'un diğer vakfiyelerinde olduğu gibi soğuk baskılı (S) motifi bulunmaktadır. Zincireğin içinde 27 mm. kalınlığındaki dikdörtgen şeklinde çerçevelenmiş alan, vişne rengindedir. Vişne rengi dikdörtgenin köşeleri ve uzun kenarlarının ortalarında sürme altun yaldızla nebati motifler bulunmaktadır. Bu alanı yine içeriden ince altun cetvel çerçeveler. Bunu içeriden 3,5 mm kalınlığındaki zincirek çevirir. Tekrar ince bir altun çerçeveden sonra cildin ortasında kalan 69x177 mm. lik alanın zemini kahverengidir. Bu alanın üzerinde, tam ortadaki merkezden, aşağıdan yukarıya-sağdan sola simetrik olmak üzere çin bulutları ve kenger yaprakları dağılmaktadır. Çin bulutları, kenger yapraklarını yer yer birbirine bağlamaktadır. Çin bulutları yeşile bakan altun varak yaldızla yapılmıştır. Kenger yaprakları ise, yine varak altun yaldızla olup, sarıdır. Dolayısıyla iki cins altun varak yaldız kullanılmıştır. Kenger yapraklarının damarları, çin bulutlarının üzeri kıvrıma göre sık sık iğne ile çizilerek kabarık ve göçük zeminler elde edilmiş, dolayısıyla çeşitli parlaklık veya gölge temin edilmek suretiyle monotonluk bozulmağa çalışılmıştır. Kenger yaprakları ve çin bulutlarının aralarına, kakma altun noktalar yerleştirilmiştir.

Eserin miklebinde de cildin dış yüzündeki kılıp, miklep boyutlarında aynen kullanılmıştır. Miklep dış kapağa çakıştırıldığında, şama ve merkez hiç değişmemektedir. Miklep, cildin sol kapağına hâşlıdır.

Cildin yan kağıdı, yeşil renkte olup ithal maldır. Üzerinde A-R filigranı bulunmaktadır. Yan kağıdının üzerine altun ve gümüş yıldız karışık seyrek olarak serpilmiştir.

Eser, 39 varak, 78 sayfadır. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. II. Mahmud'un diğer vakfiyelerinin aksine, bu eser tâ'lik hatla yazılmıştır. İçinde altı adet vakfiye bulunmaktadır.

1-1^a-1^b varağı boştur. 1^a sayfasında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin genel numarası 1418 yakın tarihte istampa ile basılmış, vakfiye suretinin 634 defter, 36 sayfa, 6. sırada kayıtlı olduğu mürekkepli kalemle yazılmıştır. Kağıt, EGA filigranlıdır.

2^a varağında vakfiyenin doğruluğu ve hükümlerinin aksine hareket edilmemesi gerektiğine dair Mehmed Es'ad Efendi'nin tasdikî vardır.

2^b varağında vakfiye başlamakta olup, sayfa ortadan yukarıdan aşağı olmak üzere ikiye bölünmüştür. Üst kısım tezyîn edilmiştir. Alt kısımda vakfiye metni başlamaktadır. 2^b varağı-

nin üst kısmında bulunan tezyinat 101x131 mm. lik bir alan kaplar. Bu alan (U) şeklinde önce; bordo renkte (+ +) şeklinde bir su ile çevrili olup, onun iç kısmında, altun yaldızlı zincirek bulunmaktadır. Zincireğin geçmeleri siyah renkle çizilmiş, geçme aralarında eşkenar üçgenler meydana gelmiştir. Üçgenlerin içindeki varak altun yaldız iğne ile çok sık noktalar meydana getirilerek parlatılmıştır. Zincireği içeriden çift siyah kontür çevirir. Bunu yine bordo renginde (>>>>) şeklinde bir su takip eder. 1 mm. kalınlığındaki yaldız çerçeve, siyah çerçeve, tekrar altun yaldız çerçeve (U) şeklinde iç içe birbirlerini takip ederler. İçeride 76x107 mm.lik bir alan kalır. Bu alanda esas tezyinatı görürüz.

76x107 mm.lik alanda altta, ortada çelenk şeklinde çivit mavisi noktalardan meydana gelen dairesel volüt göze çarpar. Ortası beyaz olup, Vakfiye şartlarına uyulmasını isteyen 5 satırlık yazı bulunmaktadır. Volütün etrafını, küçük kenger yaprakları sarmakta, pembe, yeşil, narçiçeği ve sarı renklerinin çeşitli tonlarının beyazla birleşmelerinden meydana gelmektedir. Renkler sıcak olup göz alıcıdır. Kenger yaprakları diğer Vakfiye süslemelerinde gördüğümüz gibi büyük olmayıp küçüktür ve yaprakların zemini yine parlatılmış altun varaktır. Bir taç şeklini almıştır. En üstte tepede ve iki yanda gül buketleri bulunmaktadır. Güllerin yaprakları yeşil olup, yeşilin tonları ile yaprakların damarları belirtilmiştir. Güller, pembe, sarı ve narçiçeği rengindedir. İki yandaki gül buketi ile ortadaki gül demetinin arasından pastel yaldızla büyük kenger yaprağı ve nebatî motif işlenmiştir.

2^b-3^a varağı karşılıklı olarak yazı alanı dışı, uzun kenarda 50 mm., sayfanın üstünde ve altında 32 mm eninde, iki sayfayı dolaşan kuşak halinde mat yeşil, mavi, pembe mat renklerle nebatî motiflerle süslenmiştir. Kompozisyondaki çiçeklerin kontürleri sürme mat yaldızdır. Sayfaya komple bakıldığında, üstteki sıcak renklerden meydana gelen tezyinat ilk anda göze çarpmaktadır. Bu sistem, XVIII ve XIX, asır vakfiye süslemelerinde bol olarak görülür.

Metin yazısı aralarında yaldız bulutlar bulunmakta ve siyah kontürle sınırlanmaktadır. Bu sistem; bu ciltteki Vakfiyelerin başladığı altı adet karşılıklı sayfanın tamamında da kullanılmıştır. Diğer metin sayfaları 117x198 mm. ebadında 8 mm. kalınlığında yaldız ve siyah kontürlerden meydana gelen 6 cetvelle çerçevelenmiştir. Çerçeve dışı alan boş bırakılmış olup şahitlerin bulunduğu sayfaların dışında herhangi bir tezyinata rastlanmaz.

13 Şevval 1234/7.8.1819 tarihli olan Vakfiye; 4083.5 zir'a 6 parmak arsa üzerine, senede 4800 akçe mukaatalı zemin üzerine yapılan bina, Nakşidil Valde Sultan'ın mektebi, türbe ve çeşmesine aittir. 8. varakta GEROLAMO markasına ait filigran bulunmaktadır. 11^a varağında 5 Şaban 1237/24.4.1822 tarihinde Evkâf Nâzırı Dar'üssaade Ağası İsa Ağa'nın mektubu üzerine, Haremeyn-i Şerifeyn Muhasebesine kayıt edildiği siyakat yazısı ile vakfiyenin sonuna, yan boşluğa yazılmıştır.

12-13. varaklar forma sonu olması dolayısıyla boş bırakılmıştır. Bundan da eserin sonradan ciltlendiğini, vakfiyelerin tek tek müstakil yazıldığını anlıyoruz.

II-14^a varağı forma başı olup, geri kalan beş Vakfiye beraber dikilmiştir. Yine bu sayfada Vakfiyenin tasdiki bulunmaktadır. Ayrıca, son zamanlarda, 634 numaralı defterin 44. sayfası ve 7. sırasında suretinin kayıtlı olduğu yazılmıştır.

14^b-15^a varakları, 2^b-3^a varaklarına benzer şekilde tezyin edilmiş olup, renkleri soluktur. Volütler, şarâbî renkli sık noktalardan meydana gelmekte, bunları saran kenger yaprakları grinin tonlarından hasıl olmaktadır. Köşelerdeki pembe güller, 2^b varağındaki gibi canlı resmedilmiştir. Süslemenin etrafına zincirek çekilmemiş, uçuk mavi üzerine (+ +) şeklinde su ile açık sarı üzerine basit, bordo renkli su ile çervelenmiştir.

Metin kağıdı ithal malıdır. GEROLAMO markadır. Vakfiyede; Manisa Yunt Dağı nahiyesi Eski Köy civarındaki yeni bir çiftliği, II. Mahmud, Vakıflarına ilhak etmektedir. 13 Şevval 1234/7.8.1819 tarihlidir. Aynı tarihte Evkaf Muhasebesi'ne kaydedilmiştir.

20^b, 21-22-23. varak boştur. 21. varak GEROLAMO, 22 ve 23. varak CALCAONO filigranlıdır.

III-24^a varağında yine tasdik bulunmaktadır. Son zamanlarda 634 numaralı defterin 50. sayfasına, 8 sıra numarası ile suretinin bulunduğu yazılmıştır.

24^b-25^a varaklarının yazı dışında kalan etrafı, 2^b-3^a varaklarında olduğu gibi mat renklerde, sanki acemi gibi, sürme yaldızla nebatî motiflerle süslenmiştir. Çiçekler, mat sarı, mavi, pembe renkle kuru boya (?) ile boyanmıştır. Mat renklerden yapılmış olmasını, 24^b varağının üst kısmındaki çok canlı, göz alıcı, sıcak renklerden yapılmış

süslemeye dikkat çekmek için olabileceği ihtimaline bağlamak mümkün. Zira, sayfanın üst kısmında fevkâlade mahirce yapılmış süsleme ile, sayfanın etrafında yazı alanı dışını çeviren boşlukta yapılmış olan tezyînat, aynı atölyeden çıkmıştır.

24^b varağının esas süsleme şeması, 2^b ile hemen hemen aynıdır. Sadece, çivit mavisi, beyazla kontrast olarak kullanılmıştır. Yapraklar biraz büyümüş, pembe, kırmızı, narçiçeği, yeşil renkler, koyudan açığa gider biçimde, sert olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu sıcak renklere varak altun yaldız, fon görevini yapmaktadır. Altun yaldız fon 1 mm boşluk kalmayacak biçimde, nokta şeklinde iğne ile de parlatılmıştır.

24^b varağının ortasından, yani, canlı süslemenin altından Vakfiye metni başlamaktadır. İstanbul, Harracı Kara Muhiddin Çelebi Mahallesi'nde Nakşibendi Hanigâhı, türbe, çeşme için II. Mahmud vakıf yapmıştır. Hanigâh Şeyhi Eş-Şeyh el-Hac Mustafa Efendi'ye, beher şeyhe ayda 60 kuruş, Hanigâh imamına ayda 60 kuruş verilmesi, vakfın gelir fazlasının ise, hatim indiren dervişlere, şeyhler marifetiyle dağıtılması emredilmiştir.

Ayrıca vakfiyede; türbe hâfizlarına günde 30 akçe, türbe ferraşlarına, bevvalara, kandil yakanlara 10 akçe, ehliyetli istihdam edilmek şartıyla şeyh olanlara meşruta (lojman), Bevvab-ı Kasrı Hümayun'a günde 10 akçe, mum yakan kademliye 10 kuruş, devamlı hatim okuyan dervişlere 30 kuruş, sebze vesair levâzımâta sarfedilmek kaydıyla ayda beher şeyhe 67,5 kuruş, I. Abdülhâmit imaretine beher ayda 8 kile buğday. fukara-i dervişanlara beher gün 10 çift fodula ve un, 3 vukıyye et verilmesi, Ramazan ayında Hanigâh'ta hizmet edenlere ayda 60 kile erzak ile 15 kuruş maaş, su yolcusuna günde 16 akçe, türbede yanan mum için 5 okka, Hânigâh için 10 okka fazlası, Şeyhe senede 300 kuruş giyecek yardımı yapılması, emredilmiştir.

Vakfiye 13 Şevval 1234/7.8.1819 tarihlidir. Vakfiyeden, II. Mahmud'un Nakşibendiler'e sempati duyduğu anlaşılmaktadır.

Vakfiye metni 30^b varağının ortasında sona erer. Alt kısmı ve karşısayfası olan 31^a varağı, pastel sürme yaldızla yapılmış nebâti motifle doldurulmuştur.

IV— Sultan II. Mahmud'un beşinci ciltteki dördüncü vakfiyesi 31^b varağından başlamakta ve vakfiyenin tasdîki süslemenin bulunduğu sayfada

ve motif içinde bulunmaktadır. Vakfiyeyi tasdik eden Evkaf Müfettişi Abdükâdir Bey'in şahsî mühürü üzerinde 1199 tarihi bulunmaktadır ki bu tarihin de Padişah II. Mahmud'un doğum tarihidir. Vakfiye ise, Gurre-i Şaban 1241/Mart ortası 1826 tarihlidir.

31^b varağının süslemesi sade olmasına rağmen göz alıcıdır. Motif, koyu maviden ton farkıyla beyaza ulaşan renklerle yapılmış büyük kenger yapraklarından meydana gelmektedir. Parlatılmış altun varak zeminle, motif takviye edilmiştir.

Vakfiye yerli âharlı kağıda yazılmıştır. II. Mahmud; Toparabacılar kışlağında inşa ettirilen camiye ait nakit vakfı ile, Bebek'te Şerif Efen-dizâde eş-Şeyh Mehmed Atâullah Efendi yalısı yanında yalı satın alınıp vakıflarına dahil ettiğini bildirmektedir. Vakfiye, 33^a varağında sona erer. Şahitlerin adları mavi ve mavinin tonlarından meydana gelen gayrimuntazam çemberlere alınmıştır. Sağda ve solda birer adet büyük pembe nokta vardır. Zemin yine altun varaktan yapılmıştır. Alt kısım yine pastel yaldızla nebâti motif işlenmiştir.

V— 33^b varağının başında 31^b varağında olduğu gibi kenger yapraklarından meydana gelen bir süsleme ile karşılaşırız. Ortada yine mühür bulunmaktadır. 31^b varağından farklı yönü, kenger yapraklarının koyu eflâtun—beyaz ve parlatılmış altundan yapılmış olmasıdır.

16 Zilkâ'de 1241/23.6.1826 tarihli olan hüccet, Beşiktaş, Yahya Efendi Mahallesi'nde Dere-ağzı mevkiinde II. Mahmud yalı satın almış ve vakıflarına dahil etmiştir. 35^b varağında sona erer. Şahitlerin bulunduğu kısım 33^a varağı gibi tezyînat edilmiştir.

VI—36^b varağında, diğer vakfiyelerin başlangıç sayfasında gördüğümüz gibi bir süsleme, motif yoktur. Sadece, yazı alanı dışı, pastel sürme altunla nebâti motifler işlenmiştir. Baş kısımda 20 mm.lik bir boşluk bulunmaktadır. Tezyînat yapılması için bırakılmış, her nedense yapılamamıştır. II. Mahmud tarafından ev satın alınıp vakfına ilhak ettiğine dair Mubayaa Hüccetidir. 25 Şaban 1242/23.3.1827 tarihlidir.

Eserin 39^b, 40,41,41. varakları boştur. Üç varak kesilip çıkarılmıştır. Neden kesilip çıkarıldığını bilemiyoruz. K.167 numaralı II. Mahmud'un 5. vakfiye cildinin son mübayaa hücceti yerli âharlı kağıda yazılmıştır.

VI-Kasa 30 Numaralı eserde; 6 Recep 1248/30 Kasım 1832 tarihli İstanbul-Beşiktaş, Arnabut (Arnavutköy) semtinde Akıntıburnu adlı mahalde inşa edilen Tevfikîye Camii Vakfiyesi bulunmaktadır.

Vakfiye'de, imam, hatip tarafından hergün "Yâsin ve Amenerresul" surelerinin okunması, vaaz edilmesi, ikinci imamın devirhan olması, II. Mahmud tarafından şart koşulmuştur. Ayrıca, I. Abdülhâmid'in İstanbul, Bahçekapusu dahilindeki imaretinin masraflarının şahsi hazinesinden karşılanmasını istemektedir.

Eserin cildi, klâsik tarzda tezhiplenmiş olup, semsesinin etrafındaki alan neftî yeşil renktedir. Diğer kısımlar ise bordo renktedir. Yan kağıdı keçi derisinden yapılmış olup, yıldızdan yapılmış köknar yaprakları, 191 numaralı eserde gördüğümüz üzere birbirleriyle kesişmektedir.

Eser, 15 varaktan ibaret olup, son varak boştur. Her sayfada 13 satır olup, nesih hatla yazılmıştır.

Vakfiyenin 2^a varağında, geçerliliği ve hükümlerine aykırı hareket edilmemesi gerektiği belirtilerek tasdik edilmiştir.

2^d-3^a sayfaları karşılıklı olarak tezyin edilmiştir. Karşılıklı iki sayfayı tam olarak kaplayan tezyinâtın üslubu tamamen millî kültürümüzü yansıtmakta olup, XIX. yüzyılda sık görülen süsleme tarzıdır. II. Mahmud'un en son tarihli vakfiyesi olması açısından da önemlidir. Zira, cildin dış ve iç süslemelerinde eskiye dönüş vardır. Klâsik üslup, şema olarak aynen alınmış, köşe ve uzun kenarların ortasında, XVII. yüzyılda ortaya çıkan geniş bir palmet içlerine, çiçek demetleri yerleştirilmiştir. Kompozisyonun dış kenarları altunla kaplanmıştır. Genel olarak, Barok ve Rokoko üslûbundan sonra bilhassa XIX. yüzyıl sonlarında çok görülen bir süsleme şeklidir. Bilhassa Kur'an-ı Kerimler'de kullanılmaktadır.

Vakfiyenin karşılıklı iki sayfası 29^{mm} kalınlıkta, XVI. ve bilhassa XVII. yüzyılda görülen klâsik motiflerle çerçevelenmiştir. Klâsik üslupta görülen kırmızı ve yeşil tığlar, bu eserde selvi haline dönüşmüş ve bütün sayfa etrafına dağılmıştır. Sayfanın bütün dış çevresi varak altun yıldızdır. Motifli çerçevenin köşelerine gül, kasımpatı, sümbülden meydana gelen buketler yerleştirilmiştir. Sağ ve sol uzun kenarların ortalarında, XVII. yüzyılda ortaya çıkan ovalimsi üçgen şeklindeki açıklıklara gül, kasımpatı ve sümbülden meydana gelen demetler yerleştirilmiştir.

2^b yaprağının üst kısmında, dört köşe alanın etrafı varak altun yıldız olup, ortasında oval, eflâtun renkli küçük kenger yapraklarından meydana gelen rozet içinde, Vakfiye'nin geçerliliği ve şartlarına uyulmasını belirten 5 satır yazı bulunmaktadır. Yazıların zemini, kağıdın orjinal rengidir.

Rozetin iç kenarı, yani yazı çevresi 5 adet çiçekli dalla zenginleştirilmiştir. Çiçeklerin rengi, sarıdır ve pembe çizgilerle kontürlendirilmiştir. Subay armasını andıran rozetin alt başlangıç kısmında bir fiyong bulunmaktadır. Ayrıca defne dallarından meydana gelen minyatür bir çelengi de hatırlatmaktadır.

Bunların üzerinde, ortadan sağa ve sola uzanan çiçek buketi bulunmaktadır. Renkleri, pembe, sarı, eflâtun, mavi ve yeşildir. Aslında buketler, II. Mahmud'un bütün vakfiyelerinde görülen gül, kasımpatı, sümbüllerin aynısıdır.

Vakfiyenin sonunda siyakat yazısı ile yazılmış notta: "Kayt-şut, Evkâf Hazinesine Defter-i Kalem-i Muhâbebe-i Haremeyn-i Şerifeyn bâ takrir Hazret-i Es-Seyyid el-Hac Mehmed Said Efendi, Nâzırı-ı Efkâf-ı Hümâyun bâ fermân-ı âlî el vâkî bâ fermân-ı şerif 8 Şevval 1248" (9 Şubat 1833) ibaresi bulunmaktadır.*

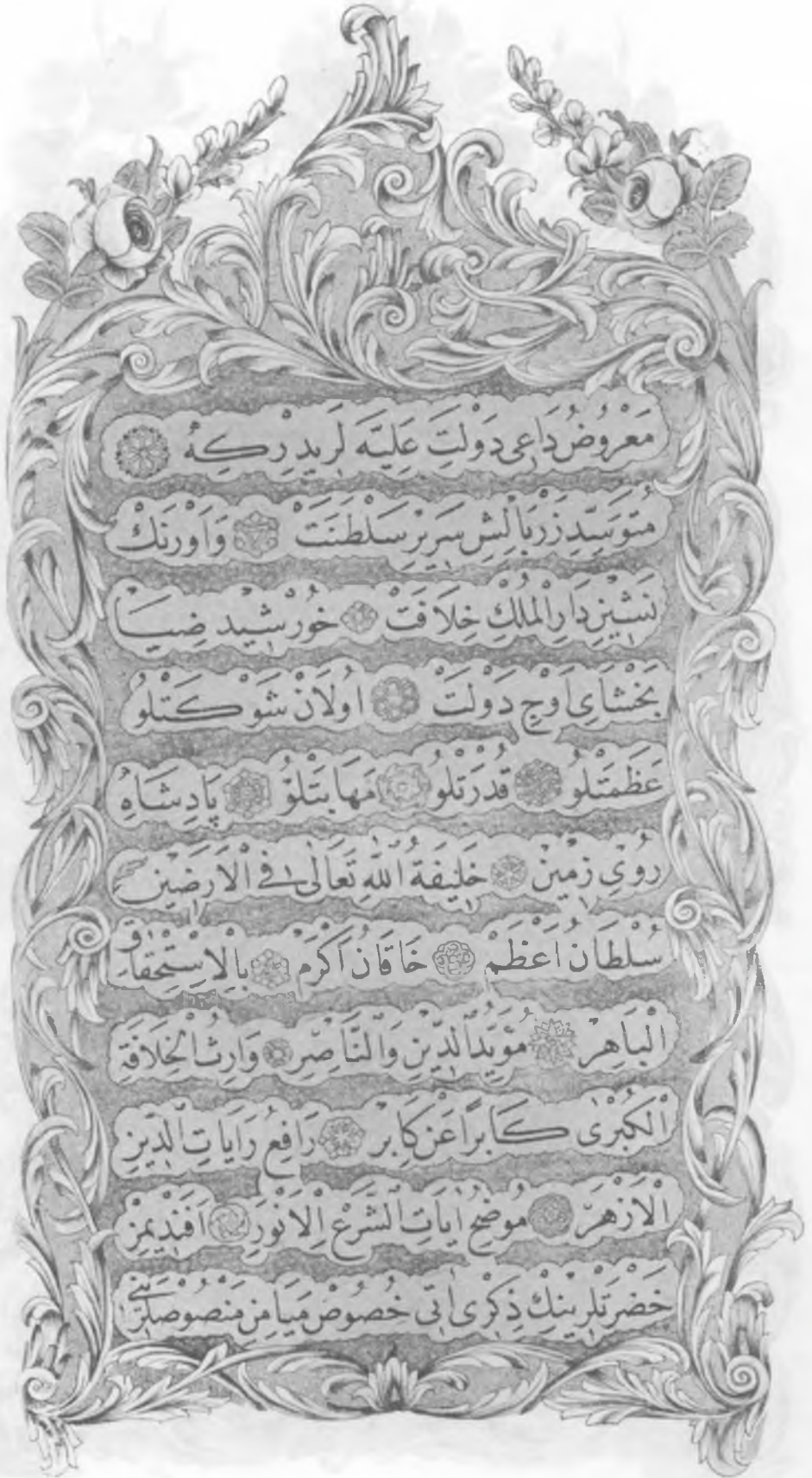
Eminönü Meydanı'na yakın bulunan ve şimdi işyerleri ile çevrili bulunan Hüdâye Camii, Topخانه Meydanı'ndaki Nusretiye Camii kubbe ve duvar süslemeleri ile vakfiye tezyinâtlarını karşılaştıracak olursak, tam bir benzerlikle karşılaşırız. Saray nakışhanesinde yapılan süslemelerin, mimarî dekorasyona aksettğini her haliyle görmek mümkün olmaktadır. II. Mahmud'un bütün vakfiyelerinde çok sık gördüğümüz kenger yapraklarının taş işlenmiş şeklini Nusretiye Camii'nde, Divan yolundaki II. Mahmud Türbesi dış yüzünde, Dolmabahçe Sarayı ve Yıldız Sarayı'nda görmek mümkündür. Arkaik örneklerini de I. Mahmud'un Kasa 47 numaralı vakfiyesinde görüyoruz.

* IV. Millî Türkoloji Kongresi'ne sunulan "II. Mahmud'un Vakfiyelerinde Süslemeler ve Hüdâye Camii Vakfiyesindeki Tezyinât" konulu bildiri genişletilmiştir.

RESİM: 1
 189 nolu K.
 vakfiye
 defterinin
 24^b
 sayfasındaki
 Nusretiye
 Camii'nin
 25 Şaban
 1242 tarihli
 vakfyesinin
 baş sahifesi.

RESİM : 5
189 nolu K. vakfiye defterinin
2^a sahifesindeki tezyinat.

RESİM : 6
189 nolu K.
vakfiye
defterinin
24^a sahifesindeki
tasdik mühürü.

RESİM : 7
189 nolu K.
vakfiye defterinin
23^a sayfasındaki
Suhudul hal.

فَمَنْ بَدَلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَأَمَّا أَنَّهُ عَلَى الَّذِينَ يَبْدُلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ وَأَجْرُ الْوَاقِفِ الْحَسَنِ الْمَكْرَمِ عَلَى اللَّهِ الرَّحِيمِ إِنَّهُ يُجْزِي الْحَسَنِينَ وَلَا يُضِيعُ أَجْرَ الْعَامِلِينَ جَرَى ذَلِكَ وَحُرِّفَ فِي يَوْمِ التَّاسِعِ وَالْعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَجَبِ الْآخِرِ لِسَنَةِ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ وَالْفِ مِنْ مَخْرَجٍ مِنْ لَهُ الْعَزْوَ الشَّرَفِ		
يهود الحال		
احمد اغا	خصكي باب	حالا سرخصكي
م ابن خليل الله	الحاج سليمان اغا	السيد محمد امين اغا
بوشناق احمد	محمد طيب اغا ابن	الحاج بكاش اغا
م ابن احمد	م بكاش	م ابن احمد
الحاج مشراغا	احمد اغا	الحاج مشراغا
م ابن خليل	ابن حسين	م ابن خليل
مصطفى وغيرهم		

جَرِي ذَلِكَ وَحَرَّرَ فِي يَوْمِ الْخَامِسِ عَشَرَ
 مِنْ شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ الشَّرِيفَةِ لِسَنَةِ
 ثَلَاثِينَ وَمِائَتَيْنِ وَآلْفٍ مِنْ هِجْرَةٍ مِنْ لَهْ الْعِزِّ
 وَالشَّرَفِ عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ مِنَّا أَلْفَ
 مَرَّةٍ ...

عمدة الاماجد والاكابر السيد عظيم
 اغا ابن السيد محمد سرچوقدار حضرت
 جهاندار كرنووقاسمه الله الملك السنأ

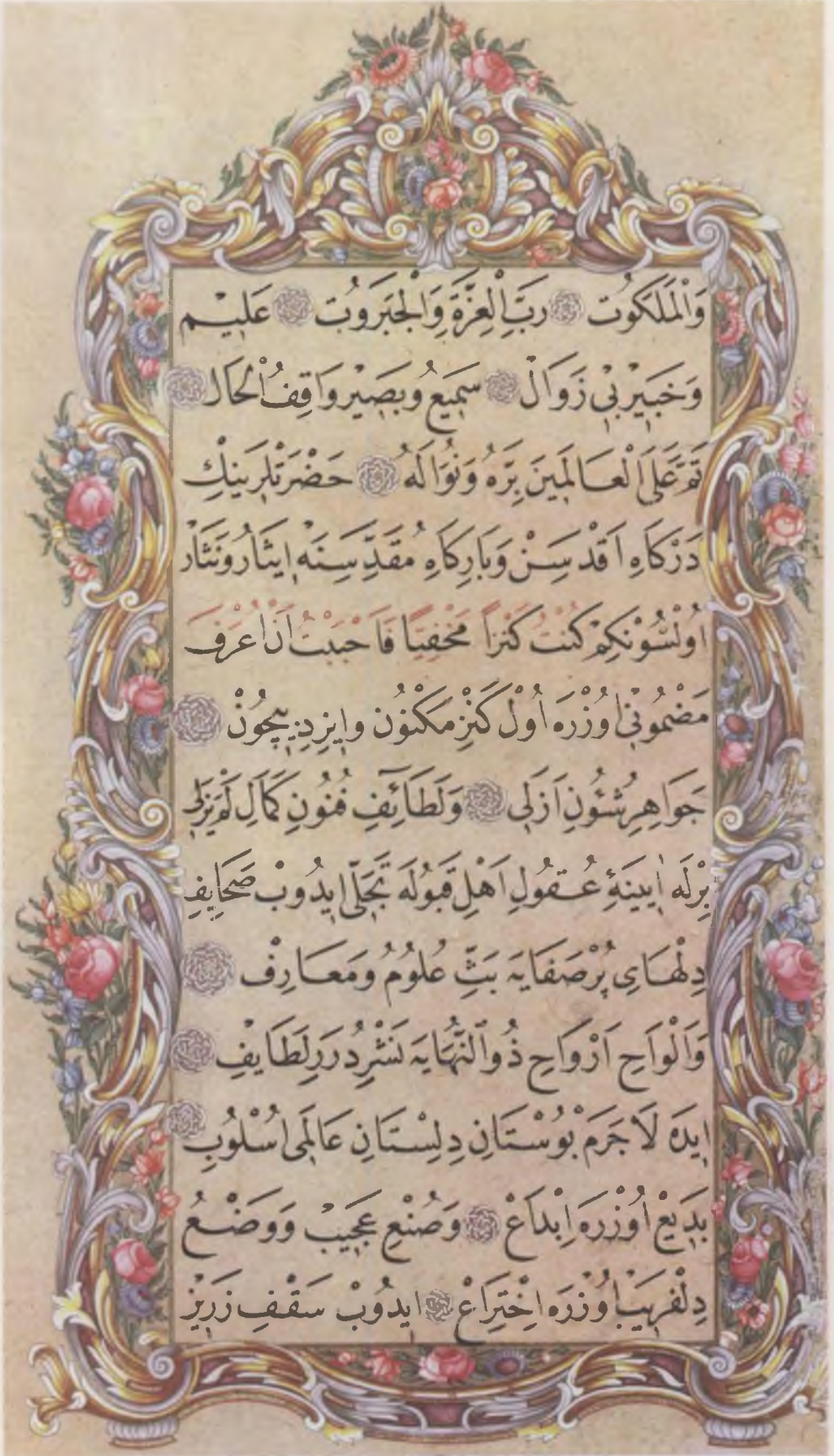
مفخر ارباب المجد والسعادة سعد الله
 اغا ابن علي كخداي خزينه اندرون حضرت
 شهنشا عالي مقام حفظه الله الملك العلاء

زيد ارباب الهامد والمكارم على اغا
 ابن مصطفى سر بر حضرت شهنشا
 عالي تبار اعانه الله الملك الغفار
 وغيرهم

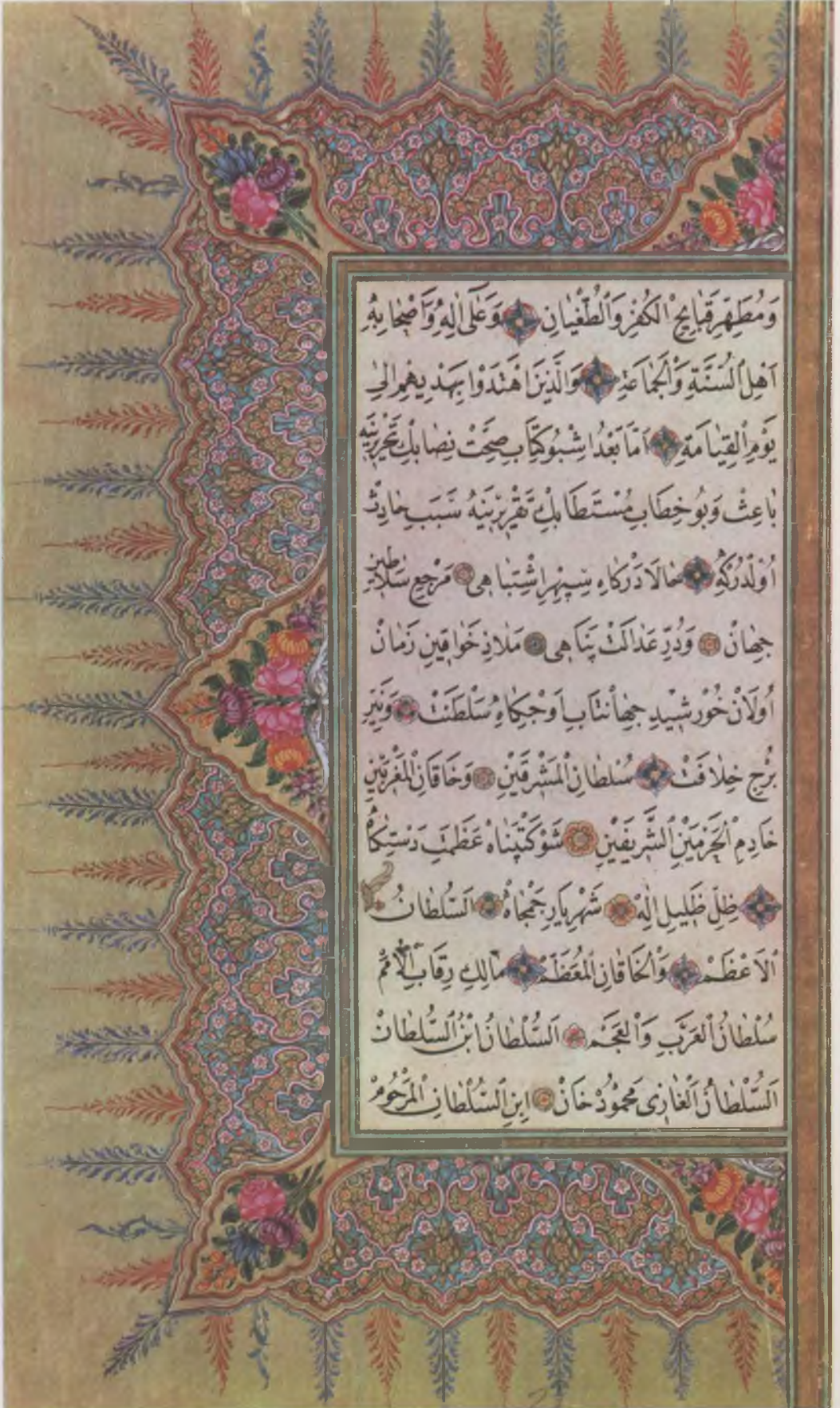
حبيب الله لا معبود سواه الذين يسارعون في الخيرات اين بين رف
 غايي اقصاهم اوزده ابتغاه لرضاه الله تعالى قهين شروط
 وقود اليه تنفيذ احكام خيريت امرى مطلوب ملك انم
 اوله قهيو وقفة معول بها بعينها
 قلته قدر ومهين على اوص

لا لي تجميدات متنايفته الوردود • ود راري
 تجميدات منظمه العقود • اول مالك الملك
 ذو الجلال • وجليل الجلال واجب الاجلال •
 ياد شاه بنزوال عميمه لنوال • تنزهت شأنه
 عن الشبيه والمثال • حضر تله رينك جوالي عرش
 عظمت آثارينه صبح ومسا برداشته قلمغه
 لايق وسرا • وشاينسته وروا • در كه

هنبو وقصبة معمول بها عربان شريفان محاسبى فله فدا اولى
 شرائط محرره نك على الدوام اجراسه دقت و رعابيت
 و بعبى على و عركن و غلاظن بغايت قذر
 و مباعرن اولنه

هزاران جواهر رخشان حمد و ثنايك
 برلعه صفا مقرونه صد هزاران خراين
 جمشيد و فريدون فدا اوله اول پادشاه
 سريز كبريا كنكره اوج بقا ملك
 ملك جاودان واقف اسرار انس و جان
 كاشف رموز الرحمن علم القرآن بخشنه
 كنوز خلق الانسان علمه البيان رافع رقعته
 افلاك باسط بساط نفاك ذوى الملك

مُوجِدِ عَامَةِ مُمَكِّنَاتِ ۞ وَمُنْشِئِ كَافٍ مَصْنُوعَاتِ
 ۞ تَعَالَى شَانُهُ عَنِ الشَّبِيهِ وَالْمَثِيلِ
 وَتَقَدَّسَ ذَاتُهُ عَنِ التَّظْيِيرِ وَالْعَدِيلِ ۞ حَضْرَتِ بَلَدِيكَ
 دَرْكَاهِ أَقْدَسِ ۞ وَبَارِكَاةِ مُقَدَّسَتَيْنِيهِ
 سَرَاوَارِ ۞ وَاجِبِ الْاِقْصَارِ ۞ دَرْكِهِ جَمِيعِ
 كَائِنَاتِي عَجِيبِ التَّرَكِيبِ ۞ وَجَمَلِهِ مَوْجُودَاتِي
 غَرِيبِ التَّرْتِيبِ ۞ اَوْزَرِهِ بِيَقْضُورٍ مِنْ غَيْرِ قُورِ
 اِبْدَاعِ ۞ خُصُوصًا نَوْعِ بِنِيَادِي قُدْرَتِ كَامِلِهِ
 وَحِكْمَتِ شَامِلِهِ بَرْلِهِ اِحْتِسَانِ تَقْوِيرِ اَوْزَرِهِ اِنْشَاءِ
 وَاخْتِرَاعِ ۞ اِيْدُوبِ ۞ دُنْيَايِ مَرْزَعَةِ اِخْرَتِ
 وَاَوْلَايِ دَرْبِعَةِ عَاقِبَتِ ۞ اَيْلَدِي ۞ وَهَزَارِ
 صَدِّ هَزَارِ صَلَوَاتِ طَيِّبَاتِ ۞ وَتَحِيَّاتِ خَالِصَاتِ
 اَوْلِ سُلْطَانِ جُمْهُورِ اَنْبِيَا ۞ وَعُنْوَانِ مَنَسُورِ اَصْفِيَا

مُوجِدِ عَامَةٍ مُمَكِّنَاتٍ ۞ وَمُنْشِئِ كَافٍ مَصْنُوعَاتٍ
 ۞ تَعَالَى شَانُهُ عَنِ الشَّبِيهِ وَالْمَثِيلِ
 ۞ وَتَقَدَّسَ ذَاتُهُ عَنِ التَّظْيِيرِ وَالْعَدِيلِ ۞ حَضْرَتِ بَلَدِيكَ
 ۞ دَرْكَاهِ أَقْدَسِ ۞ وَبَارِكَاةِ مُقَدَّسَتَيْنِيهِ
 ۞ سَرَاوَارِ ۞ وَاجِبِ الْاِقْصَارِ ۞ دَرْكِهِ ۞ جَمِيعِ
 ۞ كَانِنَاتِي عَجِيبِ التَّرَكِيبِ ۞ وَجَمَلِهِ مَوْجُودَاتِي
 ۞ غَرِيبِ التَّرْتِيبِ ۞ اَوْزَرِهِ بَيْقُصُورِ مِنْ غَيْرِ قُورِ
 ۞ اِبْدَاعِ ۞ خُصُوصًا نَوْعِ بِنِيَادِي قُدْرَتِ كَامِلِهِ
 ۞ وَحِكْمَتِ شَامِلِهِ بَرْلِهِ اِحْتِنِ نَقْوِيهِ اَوْزَرِهِ اِنْشَا
 ۞ وَاخْتِرَاعِ ۞ اِيْدُوبِ ۞ دُنْيَايِ مَرْزَعَةِ اِخْرَتِ
 ۞ وَاَوْلَايِ دَرْبِعَةِ عَاقِبَتِ ۞ اَيْلِدِي ۞ وَهَزَارِ
 ۞ صَدِّ هَزَارِ صَلَوَاتِ طَيِّبَاتِ ۞ وَتَحِيَّاتِ خَالِصَاتِ
 ۞ اَوْلِ سُلْطَانِ جُمْهُورِ اَنْبِيَا ۞ وَعُنْوَانِ مَنَسُورِ اَصْفِيَا

مِنْ صَفَرٍ الْخَيْرِ لِسَنَةِ تِسْعٍ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ
وَأَلْفٍ مِنْ هِجْرَةٍ مِنْ لَهُ الْعِزُّ وَالشَّرَفُ
عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ مِنَّا أَلْفَ أَلْفٍ

يهودا حال

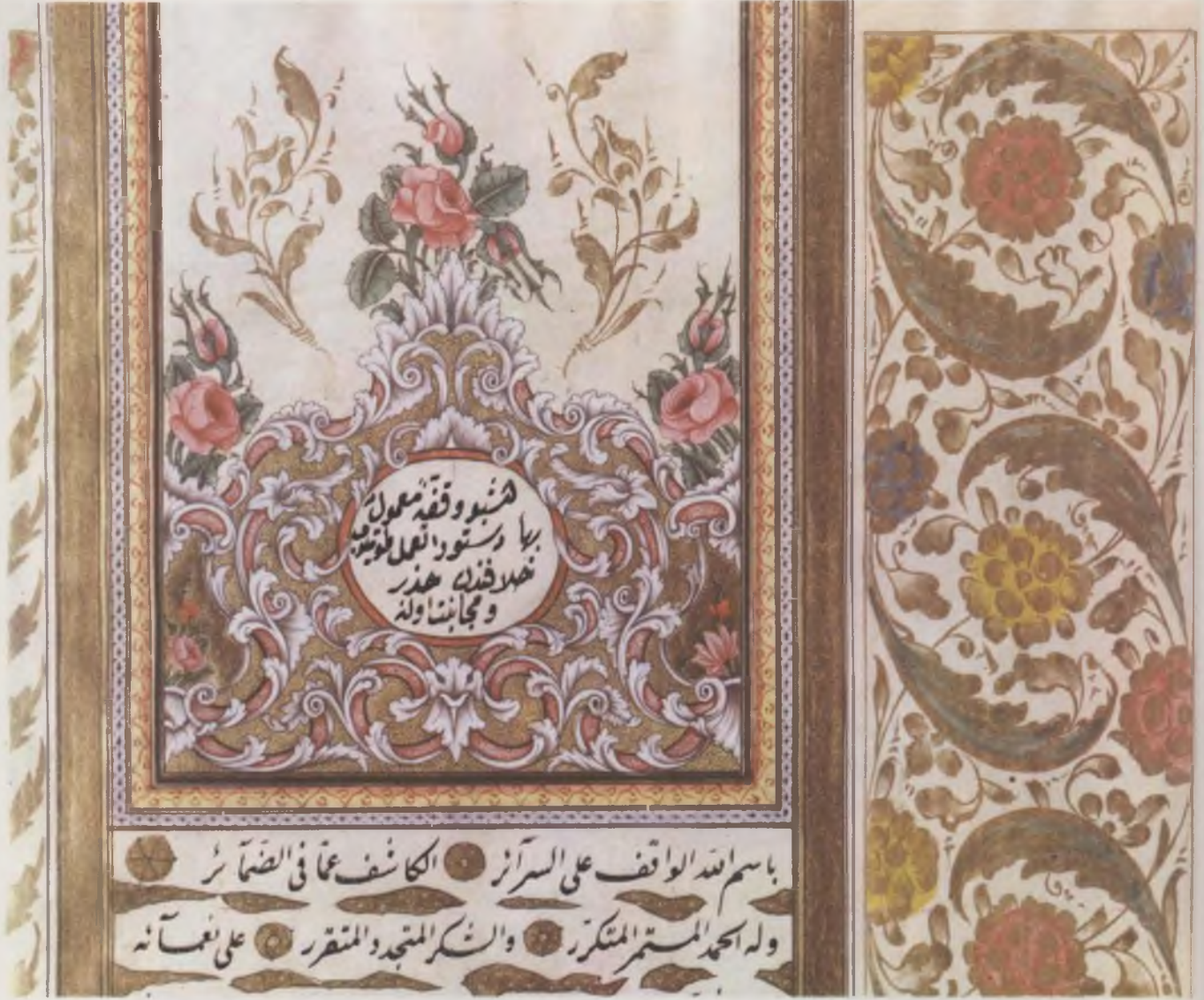
زبده ارباب المحامد والمكارم
علي اغا ابن مصطفي سربربر
حضرت شهریار
عالی تبارعانه
الله الملك
الغفار

عمدة الاماجد والاکارم
سید عمراغا ابن سید
محمد سرچوقدار حضرت
شهنشاه کردون وقار
سلمه الله الملك
الستار

وغیرهما

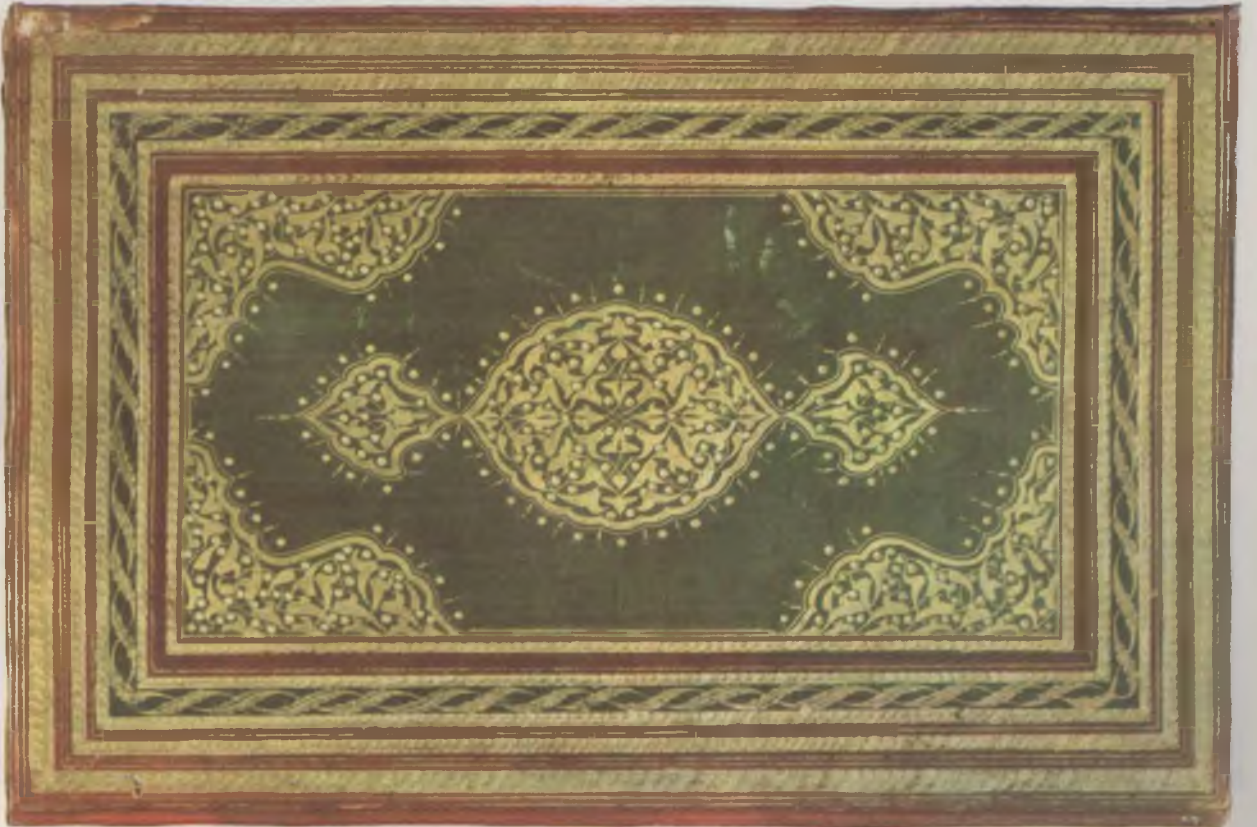

RESİM : 21 167 K. nolu vakfiye defterinin 14^b sahifesi.

RESİM : 22 167 K. nolu vakfiye defterinin cilt tezyinatı,

RESİM : 23 192 K. nolu vakfiye defterinin cilt tezyinatı,

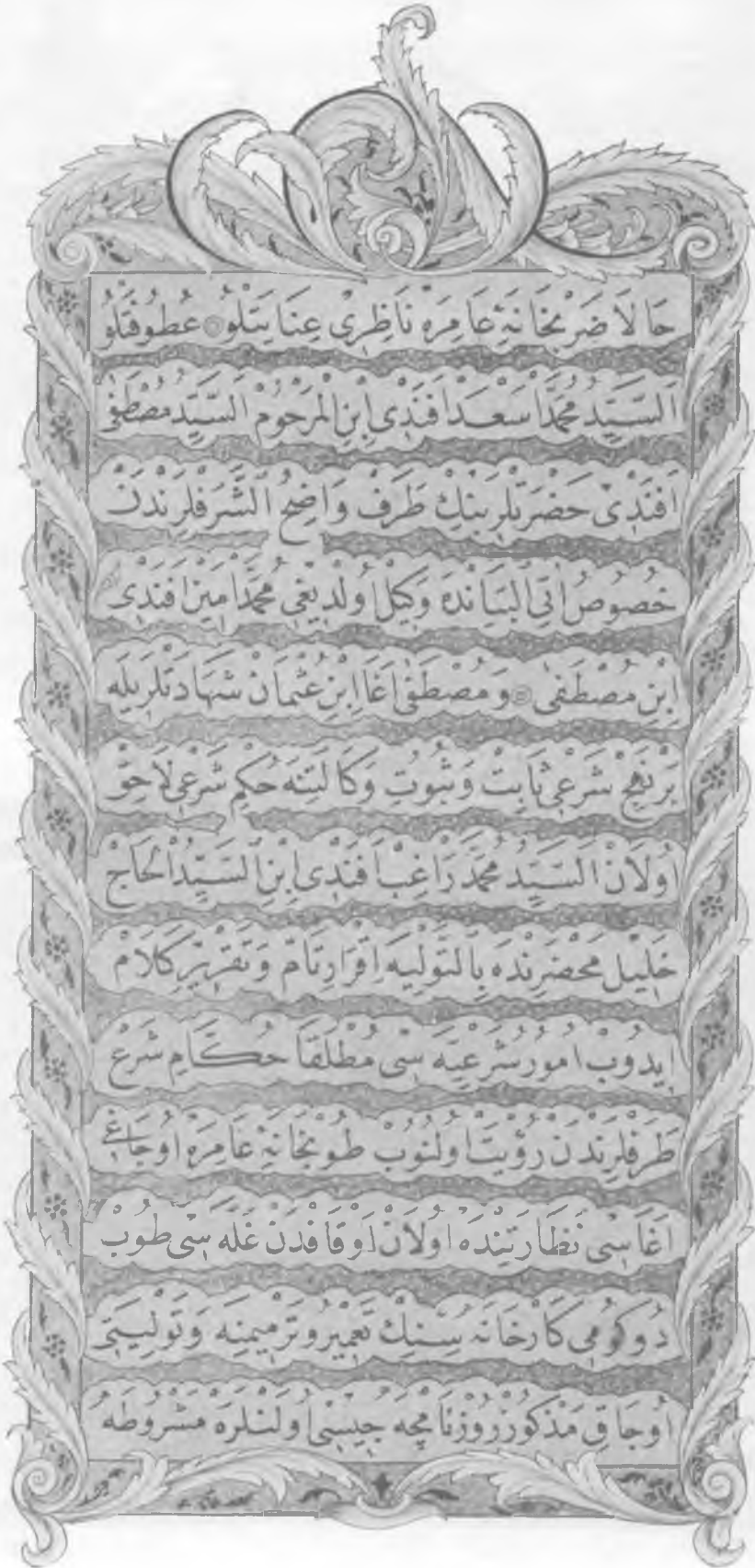

RESİM : 24 191 K. nolu vakfiye defterinin cilt tezyinatı.

RESİM : 25 191 K. nolu vakfiye defterinin cilt tezyinatı.

اِيْتَمَكِيْن ۞ حَاكِمُ مَوْمِي اِلَيْهٖ قَوْلِ اِمَامِيْنَ اَوْزَسَرَهٗ
 لَزُوْمِنَهٗ دَخِي حُكْرُ وَقَضَا ۞ وَحُكْمُ سَابِقِي
 نَقِيْدُ وَاْمَضَا ۞ اِيْتَمَكِيْن بَعْدَ الْيَوْمِ وَقَفْ دَكَازِ
 مَذْكُوْر مِلْكِ ۞ وَمِلْكِ اَوْلَا نْ مَبْرُزِ وَقَفَا وُلُوْبِ
 نَقْضُ وَنَقِيْضِنَهٗ بِجَالِ مَحَالِ اَوْلَدِي ۞ جَرِي
 ذَلِكِ وُحْرَزِي الْيَوْمِ الْثَالِثِ وَالْعَشْرِيْنَ مِنْ جُمَادِي
 الْاٰخِرَةِ ۞ لِسَنَةِ اِحْدَ وَاَرْبَعِيْنَ وَمِائَتِيْنَ وَاَلْفِ

وَالْحَالِ

محمدا مين افندي
ابن مصطفى

مصطفى اغا ابن
عثمان

علي اغا ابن
مصطفى

السيد محمد سعيد افندي

ابن السيد محمد

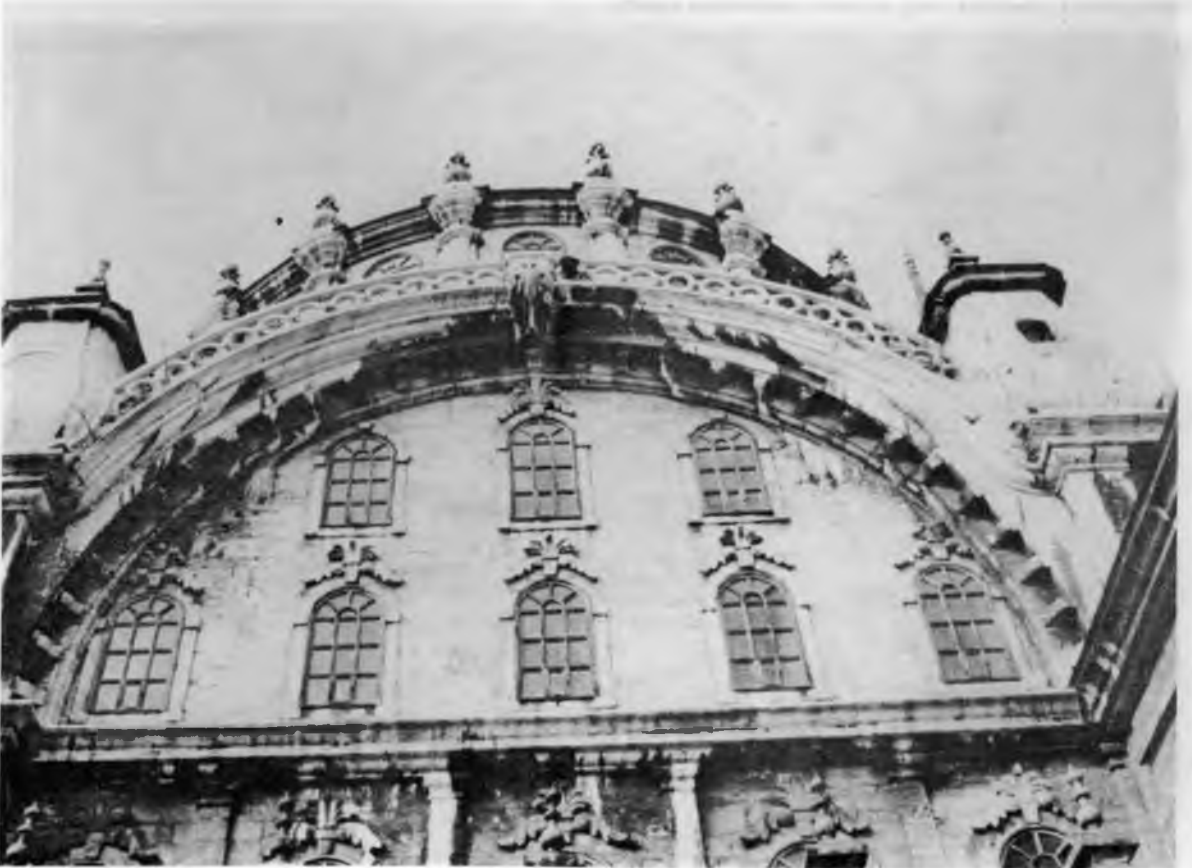
وغيرهم

RESİM: 30
II. Mahmud'un
yaptırdığı
Nusretiye Camii
sebilindeki
taş tezyinatı.

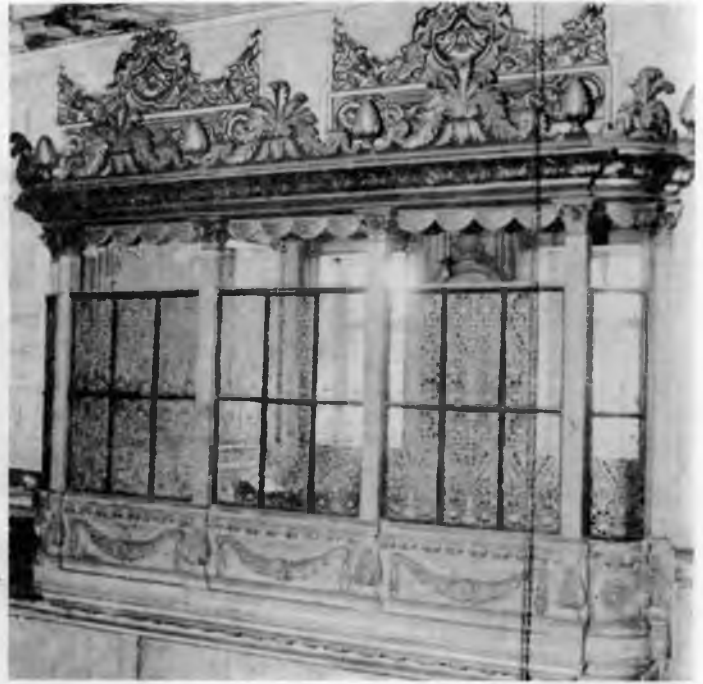
RESİM: 31 Nusretiye Camii kubbe taş tezyinatı

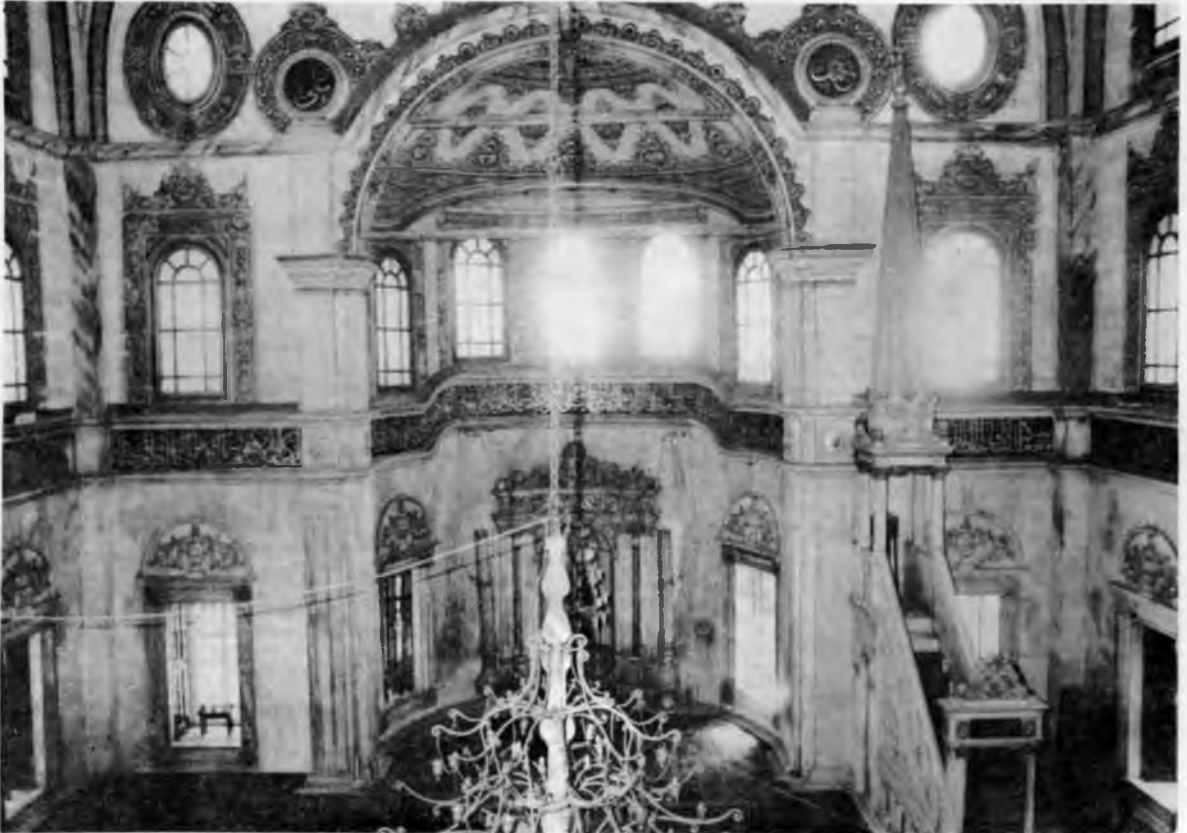
RESİM: 32-33 Nusretiye Camii kubbe içi tezyînaatı ve mahfili.

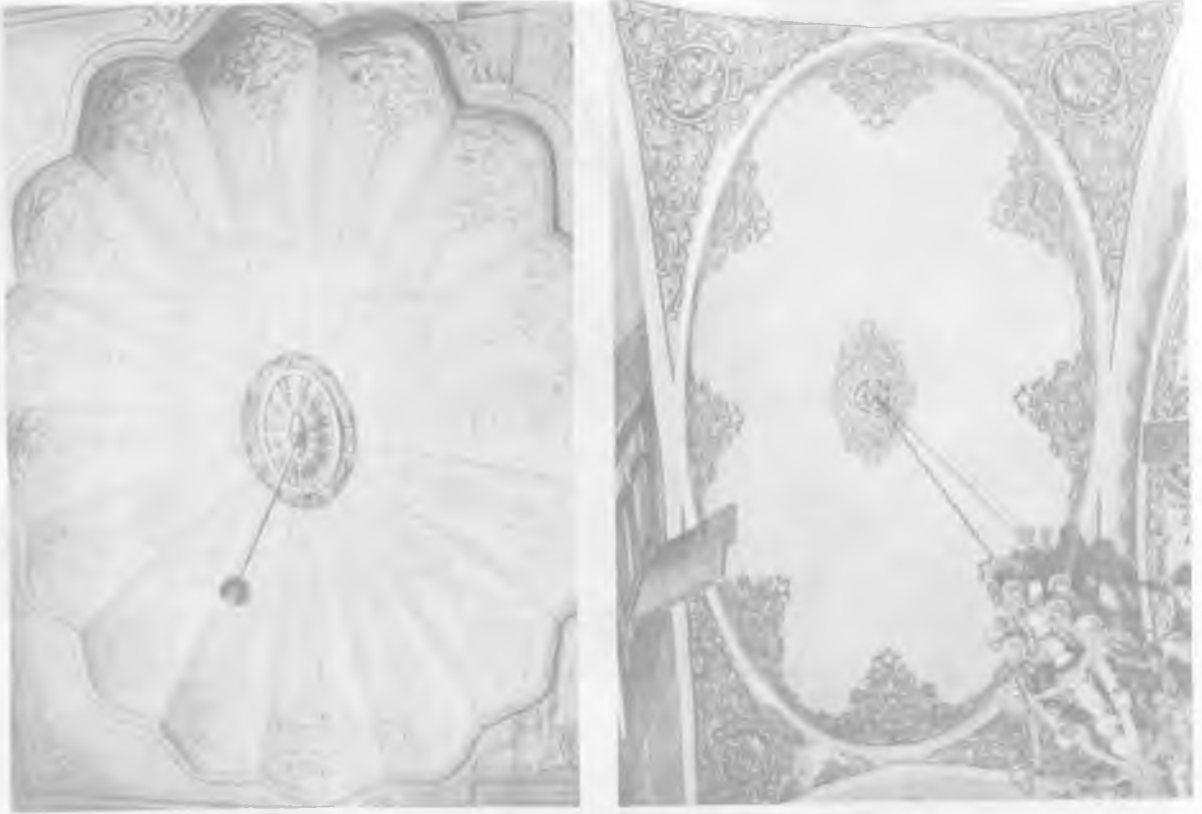

RESİM : 34
Nusretiye
Camii
mahfil
tezyinatı

RESİM : 35 Nusretiye Camii, iç görünüş

RESİM: 36-37 Nusretiye Camii tavan süslemeleri

RESİM: 38 Nusretiye Camii'nden taş tezyinat

RESİM : 39 Nusretiye Camii iç tezyinatı.

RESİM : 40 Nusretiye Camii pencere aynılığı.

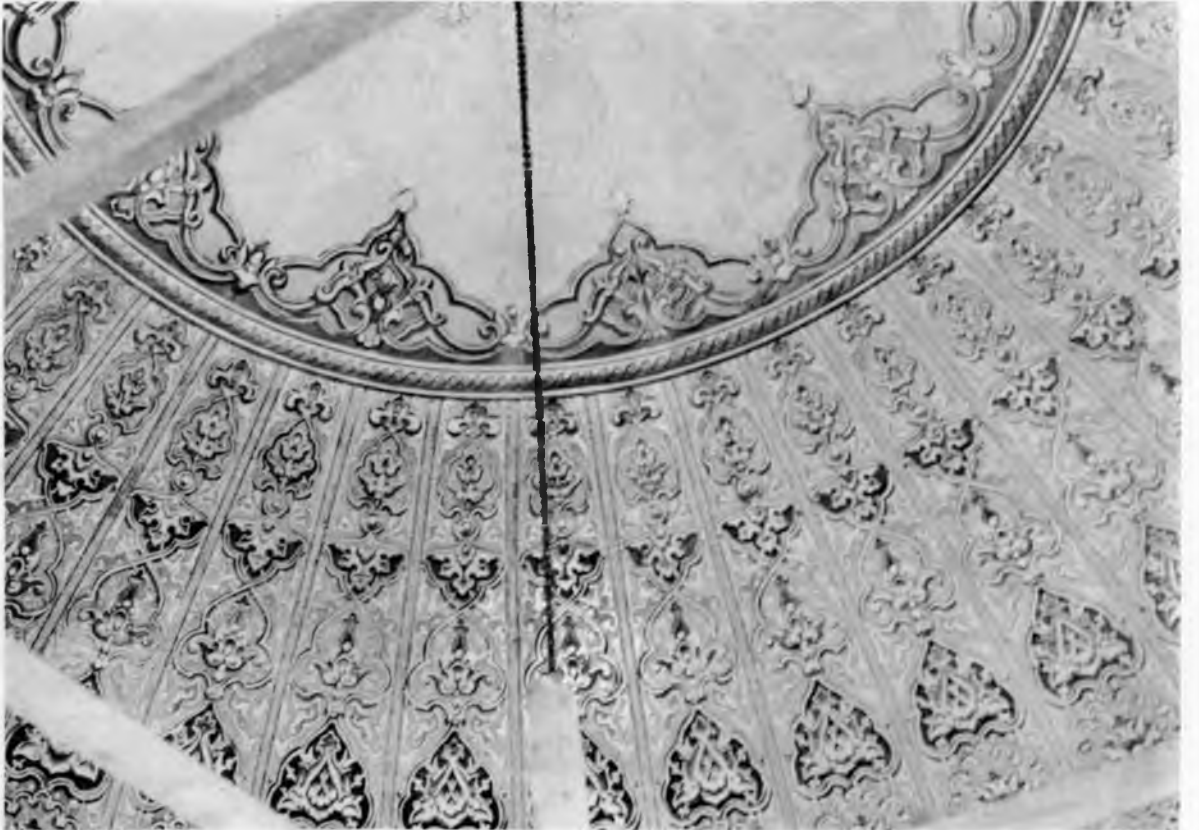

RESİM : 41-42 Eminönü Hüdaye (Hidayet) camii ve cümle kapısı üzerindeki kitâbe,

RESİM: 43-44 Emlinönü Hidayet Camii tavan tezyinatı

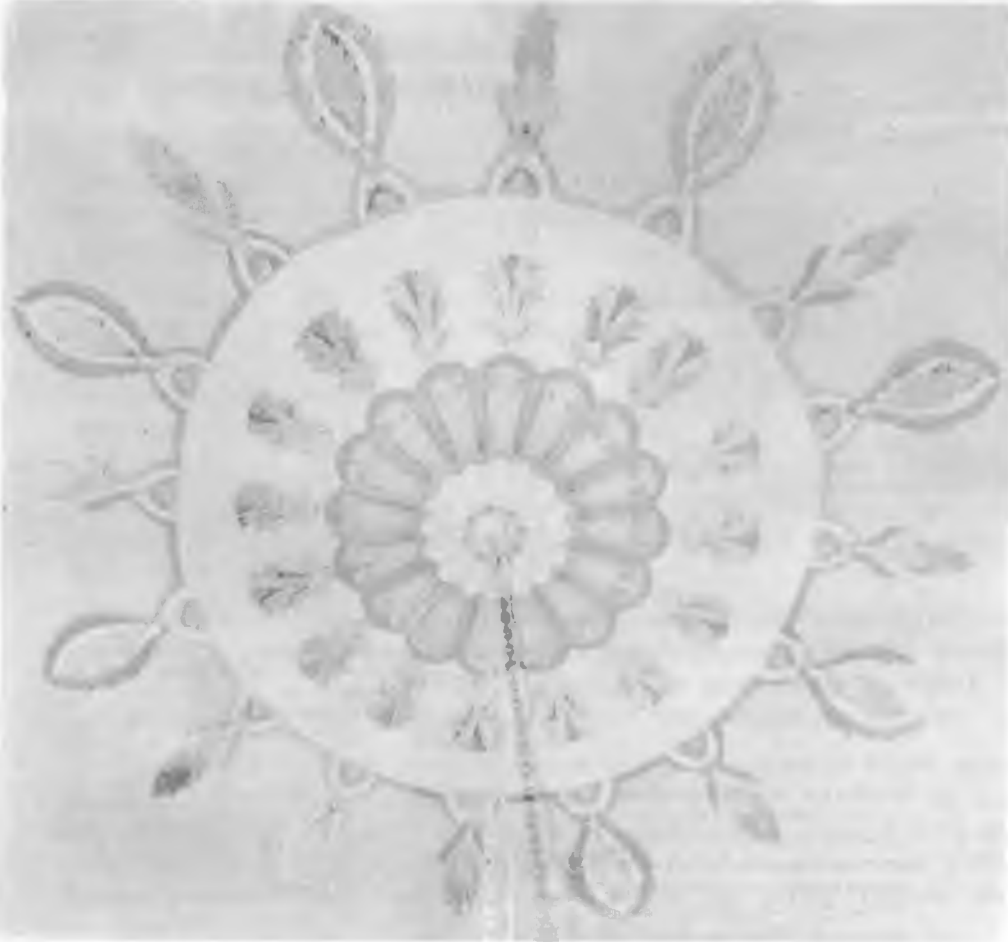

RESİM:45 Arnavutköy - Teflikiye
Camii tavan tezyinatı

RESİM:46
Hüdaye Camii sütun başlığı

RESİM:47
Teflikiye
Camii
tavan
süslemeleri

RESİM: 48-49 II. Mahmud'un Divanyolu'ndaki türbesi ve taş tezyinatı

RESİM: 51 Çengelköy sirtında Sultan Vahdeddin Köşkünün yıkımı esnasında Suleyman SİNANĞİL tarafından satın alınıp, Vakıflara hediye edilen ve 1979'da Sultan Ahmet Camii Hünkâr Mahfeli duvarına monte edilen barok çeşme.

RESİM: 50 Yıldız Sarayı Mabeyn Köşkü.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T. A. O.

TÜRK'ün hayırseverlik duygularından ilhamını alan, cömertlik iyilik ve yardım hislerinin en iyi şekilde tatmin vasıtası olan VAKIF MÜESSESESİ, Atalarımızdan bizlere kalan ve bugün birer Medeniyet Âbidesi olarak nitelendirilen eserleri kazandıran en kıymetli HAZİNE'dir.

Bu eşsiz hazinenin yaşatılması ve ayakta kalması gibi kutsal bir görevi üstlenmiş olan TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI, yüzyıllardan beri Halkımıza Sosyal ve Kültürel alanda hizmet yapan VAKIFLARIMIZ'a EKONOMİK YÖNDE katkıda bulunmak ve böylece Medeniyet Hazinemizi gelecek kuşaklara kusursuz bir şekilde yansıtmak gibi büyük bir amaca yönelik olarak kurulmuş TEK BANKADIR.

13.4.1954 yılında 6219 Sayılı Kanunla «TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI TÜRK ANONİM ORTAKLIĞI» adıyla özel hukuk hükümlerine tabi olmak üzere hizmet ve faaliyetlerine başlayan Banka 20 YIL'lık geçmişinde ÇAĞDAŞ Bankacılık anlayışını benimsemiş ve uygulamıştır.

1954 yılından bu yana büyük aşamalar yaparak TÜRK BANKACILIĞI'ndaki seçkin yerini alan ve 1982 yılında Türk Bankacılık zinciri içerisinde DEVLET BANKASI olarak 2 nci, GENEL SİRALAMADA ise 5 nci olmaktan gurur duyan TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI, SERMAYESİNİ 1 Milyar liradan 17 Milyar liraya yükseltmiştir.

20 YIL'lık süre içerisinde Kadirşinas Halkımızdan gördüğü büyük destek ve ilgiye lâyık olabilmenin idraki içinde olan TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI ilk iş olarak Yurdun her köşesinde Halkımızın hizmetinde ve yanında olmak gayesiyle Şube açma faaliyetlerine başlamış ve 67 İLİMİZDE 269 ŞUBESİYLE her ilde Şubesi olan 5 Bankadan biri olmanın yanı sıra Çağdaş Bankacılık hizmetlerini en hızlı şekilde sunmayı amaç edinmiş ve Şubelerini TELEKS SİSTEMLERİYLE birbirine bağlamıştır.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI, ülkemizin Ticari ve İktisadi hayatında faydalı **KREDİ** ve **TASARRUF** anlayışını esas kabul etmiştir. Her türlü krediyi en müsait faiz ve vadelerle vermekte olan Banka daima Yenilikler, Rasyonel Tedbirler ve Teşebbüsler peşinde koşan bir çalışma sistemi içinde olmuştur.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI Ülkemizin **EKONOMİK** kalkınmasına, Sınai, Ticari ve Turizm sektörlerindeki güçlü **32 İŞTİRAKİ** ile de katkıda bulunmakta ve **SANAYİN ANADOLUYA YAYILMASINA ÖNCÜLÜK** eden Banka ünvanına sahip bulunmaktadır.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI, her yıl **KÂRININ % 75'ini ECDAD YADIGARI TARİHİ** ve **KÜLTÜREL ESERLERİMİZİN BAKIM VE ONARIMINA TAHSİS ETMEKTE**, Aş ocakları ve Vakıf Talebe Yurtları gibi müesseselere de maddi katkıda bulunarak **SOSYAL DAYANIŞMA'yı** desteklemektedir.

Personelinin üstün nitelik ve yeteneği, Şube binalarının **Modernizasyonu**, Halkla kurduğu **Güven ve Sevgiye dayalı ilişki** ve bu ilişkinin doğurduğu sorumluluk duygusuyla hareket eden Banka, Bankacılık alanındaki modernleşmenin gereği olarak **ELEKTRONİK BİLGİ İŞLEM (OTOMASYON)**, uygulamasını Memleketimizde ilk kuran Bankalardan biri olmakla kalmamış, bütün Şubelerini bu sistem içine alarak çağdaş Bankacılık alanında da önder olmuştur.

Avrupadaki **Temsilcilik ve Büroları** ile **DÜNYA'nın** her tarafındaki muhabir Bankalarıyla hizmet veren **TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI**, **YAYGIN TELEKS SİSTEMLERİYLE** yurt dışındaki fedakâr kardeşlerimizin Anavatana gönderecekleri havaletleri aynı gün ücretsiz olarak yurda aktarmakta ve sahiplerine ulaştırmaktadır.

Her yıl bir önceki yıla oranla **öğünülecek bir tempo** ile **GELİŞEN, GÜÇLENEN** ve **BÜYÜYEN TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI**, **TÜRK BANKACILIĞI'ndaki seçkin yeri** ve saygınlığı ile **Türk Ekonomisinin ve MEVDUAT SAHİPLERİNİN GÜÇLÜ ve GÜVENLİ KAPISI** olmuştur.

2011

Ata yadigârı
eserleri
sizin
tasarruflarınızla
biz yaşatıyoruz

**TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI**

Yaşatılan Geçmiş, Güvenli Gelecek.

Ata Yedigârî Eserleri Sizin Tasarruflarınızla Biz Yaşatıyoruz

**TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI**

Yaşatılan Geçmiş. Güvenli Gelecek.